

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerneja Modic

Identifikacija procesov evropeizacije v Bosni in Hercegovini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerneja Modic
Mentor: doc. dr. Damjan Lajh

Identifikacija procesov evropeizacije v Bosni in Hercegovini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Mami in očetu.

Tinetu in Jasmini.

Za podporo in potrpežljivost.

Mentorju.

Za nasvete in optimizem.

IDENTIFIKACIJA PROCESOV EVROPEIZACIJE V BOSNI IN HERCEGOVINI

Od konca etničnih vojn na področju nekdanje Jugoslavije v začetku devetdesetih let 20. stoletja je EU namenila veliko pozornosti stabilizaciji razmer v regiji. V soseski si namreč želi stabilne demokratične države z delujočim tržnim gospodarstvom. Po zaključeni širitvi EU na 27 članic leta 2007, se je težišče širitve prestavilo na države Zahodnega Balkana, saj so države regije dobile status (potencialnih) kandidatk za članstvo. Za te države EU uporablja preverjeno strategijo postopnega približevanja evropskim integracijam s postavljanjem novih pogojev, ki (potencialnim) kandidatkam za vstop omogočajo postopno prilagajanje struktur. Kljub temu, da se mir v BiH še vedno vzdržuje s pomočjo mednarodne skupnosti, politične stranke pa so še vedno razdeljene po etničnem ključu, BiH svojo boljšo prihodnost vidi v pridruženju EU. Diplomsko delo se ukvarja s potjo, ki jo je BiH že prehodila, in izpolnjevanjem pogojev, ki so bili za napredovanje potrebni. Sprejem policijske reforme je bil zadnji pogoj za podpis Sporazuma o stabilizaciji in pridruženju do katerega je prišlo ob koncu slovenskega predsedovanja EU junija 2008. S tem korakom je BiH vzpostavila formalne odnose z EU ter se približala zelenemu cilju: polnopravnemu članstvu v EU.

Ključne besede: Bosna in Hercegovina, evropeizacija, reforma policije, Zahodni Balkan.

IDENTIFICATION OF EUROPEANIZATION PROCESS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

When ethnical conflicts ended at the territory of ex - Jugoslavia at the beginning of 90th years of 20th century, EU has designated many efforts toward stabilisation of this region. EU wishes to have stable and democratic countries with market economy at it's borders. After last enlargement in 2007 when EU became community of 27 countries now the center of enlargement gravity became countries of Western Balkans with it's potential membership status. For those countries, EU applies proven strategy of gradual convergence to european integration by setting new conditions that potential candidate countries allow the gradual adjustment of structures. Even though peace in BiH is still supported by presence of international community and political parties are divided by ethnical lines, BiH's better future is seen in becoming a member of EU. This final work's aim is to find out where BiH is on her EU path now and which conditions are still needed to be fulfilled. Acceptance of police reform was the last condition for signing Stabilisation and Association Agreement at the end of June 2008. By this step BiH institutionalized relations with EU and is closer to it's final aim: becoming full member of EU.

Key words: Bosnia and Herzegovina, Europeanization, police reform, Western Balkans.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	8
2.1 PREDMET IN CILJ DIPLOMSKE NALOGE.....	8
2.2 HIPOTEZA	8
2.3 UPORABLJENE METODE	9
2.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA.....	10
3 PROCES PRIBLIŽEVANJA EVROPSKIM INTEGRACIJAM	11
3.1 EU IN ZAHODNI BALKAN	13
4 KONCEPT EVROPEIZACIJE	15
4.1 PODROČJA PROUČEVANJA EVROPEIZACIJE	17
4.2 INSTITUCIONALNO PRILAGAJANJE.....	18
4.3 EVROPEIZACIJA V DRŽAVAH PRISTOPNICAH K EU	20
5 BOSNA IN HERCEGOVINA PO LETU 1980	24
5.1 MEDNARODNI MIROVNI NAČRT ZA BIH	27
5.2 DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM	28
5.3 INSTITUCIONALNA UREDITEV PO DAYTONU.....	30
6 BiH NA POTI V EVROPSKO UNIJO	32
6.1 REGIONALNO SODELOVANJE	32
6.2 LUKSEMBURŠKI POGOJI	33
6.3 STABILIZACIJSKI IN PRIDRUŽITVENI PROCES (SPP)	35
6.4 SOLUNSKA AGENDA.....	37
6.5 MAPA POTI	38
6.6 ŠTUDIJA IZVEDLJIVOSTI.....	39
6.7 FINANČNA POMOČ EU DRŽAVAM POTENCIALNIM KANDIDATKAM	42
6.8 SPORAZUM O STABILIZACIJI IN PRIDRUŽEVANJU (SSP)	45
6.9 POROČILO O NAPREDKU	47
7 POLICIJSKA REFORMA	50
7.1 ODPRTJE POGAJANJ ZA SKLENITEV SSP	50
7.2 PODPIS SSP	55
8 ZAKLJUČEK	60
9 LITERATURA	63

KAZALO TABEL

TABELA 4.1: PODROČJA PROUČEVANJA EVROPEIZACIJE NA NACIONALNI RAVNI	18
TABELA 4.2: PET KORAKOV EVROPEIZACIJE V DRŽAVAH PRISTOPNICAH K EU	20

1 UVOD

Odločitev države, ki se želi vključiti v evropske povezovalne tokove, ima ta odločitev velik vpliv na njeno notranjo politiko. Evropske politike postanejo tako del njene notranje politične sfere in niso več del njene zunanje politike. S procesi prilagajanja nacionalnih politik in administrativnih praks procesa odločanja v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) se spreminja proces odločanja v državi in obenem njen institucionalni ustroj.

Od konca vojn na področju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljevanju SFRJ) je mednarodna skupnost, vključno z EU, posvetila precej svojih moči stabilizaciji razmer v državah na tem področju. Stabilizacijski in pridružitveni proces je državam podal perspektivo bodočega članstva v EU.

Bosna in Hercegovina (v nadaljevanju BiH) je že v okviru SFRJ pomenila nekakšen lakmus, kako so komunisti uspešno uspeli zlepiti zapletene nacionalne strukture multietnične družbe. Tudi razpad SFRJ je tukaj pokazal najbolj tragično podobo. Cilj Daytonskega mirovnega sporazuma (1995) ni bil le zaustavitev vojne, temveč tudi vzpostavitev enotne, funkcionalne in stabilne države. *De facto* obstoj treh monoetničnih entitet, treh ločenih vojaških in policijskih sil, izobraževalnih sistemov ter nacionalna vlada, ki obstaja na papirju, v resnici pa je prepuščena (ne)milosti entitet, pa je resničnost BiH 21. stoletja.

Mir je v BiH že 10 let vzdrževan s pomočjo mirovnih sil (IFOR, SFOR, EUFOR) in mednarodne skupnosti, ki je odvisna od dobre volje vladajočih, etnično razdeljenih političnih strank. Kljub temu, da BiH v procesu demokratične konsolidacije nima jasne politične odgovornosti glede ekonomskih reform ter revizije ustave, ki naj bi omejila moč etničnih entitet, je ena izmed držav, ki svojo boljšo prihodnost vidi v pridruženju EU.

Jasno je, da si EU želi v svoji soseski stabilne demokratične države z delujočim tržnim gospodarstvom, saj je Evropska komisija (v nadaljevanju EK) novembra 2006 sprejela strategijo o politiki širitve EU. Zagotoviti je treba, da bo EU v prihodnosti sposobna poglobiti lastni razvoj (tako politično, finančno kot institucionalno) ter da bo tudi po širitvi sposobna nadalje poglobiti evropski projekt s širitvenim načrtom. Na kakšen način in za kakšno ceno?

2 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 PREDMET IN CILJ DIPLOMSKE NALOGE

»Če bo še kdaj vojna v Evropi, se bo razvila iz neke male, neumne stvari na Balkanu«, je že v 19. stoletju preroško dejal nemški kancler Otto von Bismarck (Mazower 2000, 131). Balkan je po letu 1941 zopet stopil na svetovno sceno leta 1991 z razpadom SFRJ in krvavimi posledicami, ki so temu sledile. Podobno kot Kraljevino Jugoslavijo je tudi SFRJ v času družbeno-politične krize v 80. letih najprej omajalo, nato pa uničilo vprašanje BiH. Nasprotujoči interesi Hrvaške in Srbije, ki so vsaj od obdobja po Berlinskem kongresu imeli zahteve po ozemlju BiH, so ob slabljenju osrednje državne moči prišli ponovno odkrito na plano kot reakcija na srbski centralizem in unitarizem ter zahteve Hrvaške in Slovenije po večanju avtonomije. Konflikt je bil tako kot pred petdesetimi leti v BiH prenesen od zunaj, odvijal pa se je na njenem ozemlju.

BiH je 14. decembra 1995 dobila po nekaterih ocenah najdražji in najbolj zapleten, po besedah Carla Bildta pa »najbolj ambiciozen mirovni sporazum v moderni zgodovini« (Petritsch 2001, 90), vsiljen s strani mednarodne skupnosti. Štirinajst let po podpisu mirovnega sporazuma je eden izmed glavnih ciljev BiH vstop v EU.

Leta 2002 je že bila sprejeta v Svet Evrope, s čimer se je začel proces reform, ki omogočajo izpolnjevanje pogojev za sprejem države v EU. Vendar BiH za napredek in izpolnjevanje kriterijev za pristop v EU potrebuje funkcionalno in stabilno vlado in ne odvisnosti od mednarodne skupnosti in njenih teles. Doris Pack, evropska poslanka, pa meni, da je BiH danes potencialna kandidatka za pristop k EU, vendar je enotnost države še vedno krhka. Vprašanje etničnih skupin in religij je še vedno odprto (Evropski parlament 2007).

Cilj diplomske naloge je na primeru policijske reforme identificirati potek evropeizacije, v kolikšni meri se je ta že izvedla in kolikšno pot bo morala BiH še prehoditi, da bo dosežena evropska perspektiva ter da BiH postane vsaj kandidatka članica za vstop v EU.

2.2 HIPOTEZA

Raziskovalno področje za tematiko diplomskega dela je dejstvo, da EU za države Zahodnega Balkana uporablja strategijo postopnega približevanja evropskim integracijam. V ta namen postavlja nove pogoje, ki (potencialnim) kandidatkam za vstop omogočajo postopno

prilagajanje struktur. Ob predpostavki, da so po povojni obnovi državni voditelji BiH stremeli k postopnemu približevanju evropskim integracijskim tokovom z izpolnjevanjem pogojev, postavljenih s strani EU, sem v okviru raziskovalnega področja postavila hipotezo:

Sprejem reforme policije, ki je bil eden bistvenih pogojev za vzpostavitev formalnih odnosov BiH z EU, kaže, da v BiH lahko identificiramo procese evropeizacije.

2.3 UPORABLJENE METODE

Za kvalitativno analizo obravnavane tematike, torej identifikacije procesov evropeizacije v BiH, sem izbrala tri temeljne metode, ki pa se vseskozi dopolnjujejo in prepletajo.

Analiza in interpretacija sekundarnih virov je uporabljena za pregled osnovnih teoretskih konceptov in postavljanje teoretičnega okvira analize. Sekundarni viri so predvsem strokovna literatura in članki strokovnjakov s področja evropeizacije. Medmrežje mi je služilo kot vir za dostop do informacij mednarodnih teles v BiH (spletna stran Urada visokega predstavnika, Predstavništva EK v BiH...), kot tudi za dostop do informacij institucij na EU ravni, ki imajo pristojnosti oziroma področje delovanja v BiH (na primer spletna stran evropskega komisarja za širitev).

Poleg tega so mi sekundarni viri pomagali pri vrednotenju podatkov iz primarnih virov (formalnih dokumentov in pravnih virov EU), kar predstavlja podlago za raziskovanje odnosov med EU in državami Jugovzhodne Evrope (JVE). Glede na to, da diplomsko delo identificira procese evropeizacije v BiH, sem se osredotočila na relevantne dokumente institucij EU (EK, Sveta EU, Evropskega parlamenta...) ter drugih mednarodnih teles s pristojnostjo delovanja v BiH (kot na primer Svet Evrope).

Primesi zgodovinske analize in opisne metode so prisotne v poglavju o političnem in etničnem razvoju bošnjaškega naroda in narodov, ki so pomembno vplivali na njegov zgodovinski razvoj.

Opremljena metodologija ima vsekakor določene omejitve. Tema diplomskega dela je, kot že povedano, izredno aktualna in se nam tako rekoč dogaja pred očmi. Je proces, ki se odvija in se še razvija. Za analizo je bilo občutno pomanjkanje aktualnega monografskega gradiva o procesu evropeizacije v BiH. Zato sem se v veliki meri morala zanašati na internetne vire oziroma druge medijske publikacije (poročanja v dnevnem tisku, na internetu ...).

2.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Vsebinsko je diplomatska naloga razdeljena na pet delov, ki po mojem mnenju tvorijo zaključeno vsebinsko celoto. Pri opravljanju analize se mi je zdelo smiselno, da v prvem delu naloge teoretično predstavim formalno pot in pogoje približevanja evropskim integracijam, kot ti izhajajo iz dokumentov, pogodb EU ter specifik razmerja med EU in Zahodnim Balkanom. V drugem delu sem se osredotočila na ideje avtorjev, ki so se ali se še ukvarjajo z identifikacijo evropeizacije, njenim potekom, področji učinkov ter načinom prilagajanja nacionalne ravni na pričakovanja in priporočila nadnacionalne ravni. Glede na temo diplomskega dela sem se v zadnjem delu o evropeizaciji dotaknila podpodročja, ki se nanaša na priključevanje EU prosilk za članstvo s področja Zahodnega Balkana, in na odnos, ki ga ima EU do tega področja. Tretji del je namenjen orisu zgodovinskega pregleda političnega, etičnega in verskega razvoja države od leta 1980 pa do leta 1995, ki je bila vedno jedro spopadov znotraj entitet, ki se jim je priključevala, torej razvoj BiH. V četrtem delu, ki sem ga poimenovala BiH na poti v EU, je poudarek na kronološki predstavitvi vzpostavljanja odnosov BiH z EU po podpisu Daytonskega mirovnega sporazuma decembra 1995, ki je najpomembnejša prelomnica na poti BiH v smeri demokratične konsolidacije. Ko bodo zaključeni reformni procesi in doseženi evropski standardi, je državi ponujena možnost članstva v EU. Procesu reforme policije sem namenila zadnje, peto vsebinsko poglavje, saj je pripeljal BiH do vzpostavitve formalnih odnosov z EU in podpisa Sporazuma o stabilizaciji in pridruževanju (SSP). Sklep je namenjen potrditvi oziroma zavrnitvi hipoteze, zastavljene v uvodnem delu, ter povzetku ugotovitev pričujočega diplomskega dela.

3 PROCES PRIBLIŽEVANJA EVROPSKIM INTEGRACIJAM

Težnja po obvarovanju in nadaljnji širitvi liberalno-demokratskih vrednot in tržnega gospodarstva po celini (Barnes in Barnes 2007, 422), ki je še posebno prišla do izraza po rušenju komunizma v Srednji in Vzhodni Evropi po letu 1989, je bila ena izmed ključnih razlogov za širitve EU v 90. letih 20. stoletja.

Trenutno 27 držav članic EU nakazuje, da je širitev politične skupnosti pripomogla k preoblikovanju vključenih držav, širjenju miru, stabilnosti, blaginje, demokracije, človekovih pravic in načel pravne države ter tržne ekonomije po vsej Evropi. Države članice so namreč ugotovile, da lahko s politiko širitve uspešno vplivajo na ekonomski razvoj in politično modernizacijo države prosilke in da ta vloga okrepi vlogo EU v odnosu do tretjih držav.

49. člen Pogodbe o Evropski uniji (PEU)¹omogoča vsaki evropski državi, da zaprosi za članstvo v EU. Vendar je spoštovanje 6. člena PEU, torej spoštovanje načela svobode, demokracije, človekovih pravic ter temeljnih svoboščin in pravne države, najpomembnejši predpogoj za uspešno vključitev.

Sprejem je mogoč samo, če država izpolnjuje vse kriterije za pristop k omenjeni integraciji.

To so tako imenovani Kopenhagenski kriteriji, ki jih je Svet EU sprejel na vrhu junija 1993:

- stabilnost institucij, ki zagotavljajo demokracijo, vladavino prava, človekovih pravic in zaščito manjšin (politični kriteriji),
- delujoče tržno gospodarstvo ter sposobnost obvladovanja konkurence in tržnih sil v EU (ekonomski kriteriji),
- sposobnost prevzemanja obveznosti članstva, skladno s cilji politične, ekonomske in monetarne unije,
- prevzem pravnega reda (celotne evropske zakonodaje – *acquis communautaire*) in njegovo učinkovito izvajanje s primernimi upravnimi in pravosodnimi strukturami (Evropska komisija 2009a).

V skladu s kriteriji so predvidene spremembe na področju zakonodajne, izvršilne in sodne veje oblasti. Ponavadi pa so, zaradi poudarka na izvajanju, nujne tudi spremembe na ravni subnacionalnih državnih struktur.

Oblikovanje kopenhagenskih širitvenih pogojev in formalizacija predpristopnega procesa predstavlja prelomnico, saj z njihovim izpolnjevanjem potencialne kandidatke zadovoljijo

---

¹ Pogodba o Evropski Uniji, podpisana 7. februarja 1992 in v veljavi od 1. novembra 1993.

predpogojem pristopnega procesa. Prvič so bili tako formalno oblikovani ekonomski pogoji, na osnovi katerih ima EK možnost ocenjevati napredek držav prosilk. V proces pa je vedno bolj vključena tudi javnost/državljeni EU in različne ravni oblasti: nacionalna, regionalna in lokalna.

Država, ki želi postati članica EU, odda prošnjo za članstvo Svetu EU. Ta EK zaprosi za oceno zmožnosti, ali država izpolnjuje kriterije članstva. Če EK poda pozitivno mnenje in če Svet EU enoglasno določi pogajalski mandat, so pogajanja med kandidatko in vsemi državami članicami formalno odprta. Pred začetkom pogajanj se država kandidatka vključi v tako imenovano Predpristopno strategijo, ki vključuje evropske dogovore o pridruževanju in stabilizaciji, evropska partnerstva, financiranja iz mednarodnih finančnih institucij, sodelovanje v EU programih, agencijah in odborih, politični dialog in oddajanja poročil o napredku.

Prvi korak v pogajanjih je analitično preverjanje *acquis communautaire* (*screening*). Cilj je pojasniti *acquis communautaire* državam kandidatkam in identificirati morebitne predloge. Vsaka kandidatka predloži pogajalsko pozicijo, Svet EU pa skupno pogajalsko pozicijo. EK obvešča Svet EU in Evropski parlament (v nadaljevanju EP) o pripravah kandidatke za članstvo s poročili o napredku. Ko se pogajanja zaključijo, so rezultati pogajanj vključeni v osnutek Pristopne pogodbe, ki je sprejeta med Svetom EU in pristopnicami. Pozneje je posredovana EK in EP za mnenje in pristanek. Ko pogodbo ratificirajo vse države članice, postane kandidatka članica EU (Evropska komisija 2009b).

EU si pridružuje pravico da se odloči, kdaj je pripravljena sprejeti nove članice (Evropska komisija 2007a)². Širitveni proces je dolga in zapletena stvar. »Verjetno najbolj pomembna stopnja od različnih stopenj pristopnega procesa je odločitev EU o odprtju pristopnih pogajanj, ne samo zato, ker taka pogajanja zahtevajo velik doprinos političnih in človeških virov, temveč tudi zato, ker odprtje implicira pripravljenost zaključiti pogajanja« (Avery in Cameron 1998, 27). Začetek pogajanj namreč vnese novi moment v proces in prinese nova pričakovanja ter boljše zavedanje vseh praktičnih posledic. Avery in Cameron (1998, 27) tudi

---

² EU je doživela že pet širitev – od prvotnih šest članic (Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska) je EU narasla na 27 članic. Danska, Islandija in Združeno kraljestvo so vstopile v EU leta 1973, Grčija leta 1981, leta 1986 Španija in Portugalska, leta 1995 Avstrija, Finska in Švedska in leta 2004 deset držav Srednje in Vzhodne Evrope ter Mediterana (Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija). Pristop Romunije in Bolgarije 1. januarja 2007 je zaključil peti krog širitev.

izpostavita *acquis communautaire* oziroma njegov sprejem kot še eno pomembno točko pristopnega pogajanja. Če je treba *acquis* sprejeti tak, kot je in brez večjih sprememb, se postavlja vprašanje, ali gre tukaj sploh za pogajanja.

S tem osvetlita še eno značilnost pristopnih pogajanj in pristopnega procesa nasploh, in sicer nesimetričnost pogajalskih strani. EU torej drži veliko močnejšo pogajalsko pozicijo. »Širitev, ki je pripeljala Grčijo, Španijo in Portugalsko v EU, je imela kot glavni motiv konsolidacijo in stabilnost v državah, ki so zapustile totalitarne režime. Za države Srednje in Vzhodne Evrope (SVE) ima članstvo podobno pomembnost« (Avery in Cameron 1998, 176). Tukaj lahko najdemo tudi vzporednice z odnosom EU do Zahodnega Balkana.

3.1 EU IN ZAHODNI BALKAN

Dejstvo je, da je regija Balkana obremenjena s temačno preteklostjo in negotovo prihodnostjo, od nekdanj pa v sebi vsebuje močno vrednostno opredelitev.

Kadar govorimo o državah na območju Balkana, zasledimo v literaturi, kot tudi v dokumentih EU, dva izraza, in sicer države Jugovzhodne Evrope (JVE) in Zahodni Balkan.³ Državam JVE⁴ je skupno, da niso bile del širitvenega procesa četrte širitve leta 2004. Vendar pa je Svet EU na srečanju decembra 2000 v Feiri tem državam priznal status potencialnih kandidatk. Države so pridobile evropsko perspektivo, regija pa skupno vizijo: članstvo v EU. S tem je tudi termin Zahodni Balkan, kot ožje področje JVE kot ga definira EU, in zajema Albanijo, BiH, Hrvaško, Makedonijo, Srbijo, Kosovo in Črno Goro, začel izgubljati negativni pomen.

Neizpodbitno je dejstvo, da regija, tako geografsko kot politično in zgodovinsko, spada v Evropo in je področje izjemnega pomena za EU. Vendar pa vsaka širitev EU zahteva svoje zakonitosti. Najbolj očitna podobnost s širitvama leta 2004 in 2007, ko so se EU priključile druge države SVE⁵, je zlom komunizma in tranzicijski izzivi. Toda način, posledično pa tudi njegova uspešnost, na katerega so se lotili tranzicijskih procesov, je fundamentalno drugačen.

---

³ Zelo raznolika regija je bila, zgodovinsko gledano, nenehno v središču zgodovinskih in gospodarskih tokov, zaradi česar se ni nikoli razvila trajnejša identiteta. Stalno vmešavanje tujih velesil, nasilne teritorialne delitve ter verski in etnični konflikti so pripomogli k nizki stopnji gospodarskega razvoja.

⁴ Sem uvrščamo Hrvaško, BiH, Srbijo, Črno Goro, Makedonijo, Bolgarijo, Albanijo, Kosovo in evropski del Turčije.

⁵ V Srednjo in Vzhodno Evropo spadajo Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija, Albanija, Slovenija, Hrvaška, BiH, Srbija, Črna Gora in Makedonija.

Specifični zgodovinski razvoj, skoraj desetleten zaostanek za ostalimi državami SVE, ki se je kazal predvsem v visoki stopnji nezaposlenosti, inflacije ter nizki industrializaciji, so razlogi, da v primeru Zahodnega Balkana večinoma govorimo o »mladih državah z nedefiniranimi mejami, neizkušenimi elitami, šibkimi državami, nestrokovnimi administracijami, zaostalimi ekonomijami in odtujeno populacijo« (Anastasakis 2005, 87).

V teh razmerah izkušnje, ki jih je imela EU v SVE⁶, niso neposredno uporabne za Zahodni Balkan, (potencialne) kandidatke pa potrebujejo drugačen izhodiščni položaj kot so ga imele predhodne prosilke. Seveda obstajajo tudi znatne razlike med samimi državami regije. Hrvaška se pojavlja kot vodilna država v regiji, je politično in ekonomsko stabilna, napreduje v reformnem procesu in ima uradni status države kandidatke. Podobno je z Makedonijo. Na drugi strani spektra pa imamo mednarodna protektorata, BiH in Kosovo, s skorajda neobstoječo suverenostjo.

Vendar tudi prebivalci držav Zahodnega Balkana izkazujejo močno željo po vključitvi v evropske integracije. »Povezali so svojo bodočnost z EU in svojo evropeizacijo vidijo kot zaželeno in modernizacijsko spremembo« (Anastasakis 2005, 77).

Na tem mestu je treba nekaj več napisati o pojmovanju evropeizacije z različnih teoretičnih zornih kotov in pristopov. Posebna pozornost pa je namenjena evropeizaciji v državah prosilkah za članstvo v EU s področja Zahodnega Balkana, saj to postaja že nekakšno podpodročje preučevanja evropeizacije.

---

⁶ Preostale države SVE so navsezadnje relativno stabilne države, z institucijami, ki so trdne in javno sprejete, česar ne moremo trditi za določene države Zahodnega Balkana.

4 KONCEPT EVROPEIZACIJE

Koncept evropeizacije se je pričel uporabljati od konca osemdesetih let 20. stoletja naprej in je eden najpogosteje uporabljenih konceptov v raziskovanju EU od devetdesetih let preteklega stoletja. Obseg rabe ne posega več le v način življenja in mišljenja, temveč tudi v številna področja politične znanosti. Po Featherstonu (2003, 5–12) lahko glede na področje uporabe evropeizacijo uvrstimo v enega izmed štirih tipov: kot *zgodovinski pojav*, ki evropeizacijo pojmuje kot izvoz evropske nadvlade in družbenih ter kulturnih norm in vzorcev; kot *predmet kulturne raznovrstnosti*, saj lahko pomeni difuzijo kulturnih norm, idej, identitet med narodi znotraj Evrope, kot *proces institucionalnega prilagajanja na več ravneh* (osrednje institucije, drugi institucionalni igralci ali krepitev subnacionalne ravni vladanja) kot odgovor na pritiske, ki posredno ali neposredno izvirajo iz članstva v EU; kot *vpliv na procese oblikovanja in izvajanja javnih politik*, ki se oblikujejo in preoblikujejo pod vplivom članstva v EU.

Tako koncept evropeizacije ni nova teorija, temveč je pristop, ki omogoča združevanje obstoječih konceptov in prispeva h kumulativnemu raziskovanju v politični znanosti (Radaelli 2004, 5–6). Daleč je namreč od rigidnega analitičnega koncepta.⁷ Tako se raziskovanje evropeizacije najpogosteje ukvarja s političnim, ekonomskim, socialnim, kulturnim in družbenim področjem delovanja EU v državah članicah in pristopnicah EU (Fink Hafner in Lajh 2005, 18).

Prav zaradi širokega spektra področij, ki jih definicija evropeizacije vključuje, pa v obilici znanstvenih del ne najdemo enotnega koncepta. Lahko bi rekli, da je skoraj vsak avtor razvil lasten pogled, ki naj bi veljal za dopolnjujočo se celoto.

Featherstone in Radaelli (2003, 3) evropeizacijo v najširšem smislu definirata kot proces strukturnih sprememb, ki različno zadevajo akterje, institucije, ideje in interese. Evropeizacija je rezultat prenašanja nacionalni interesov in nacionalnih rešitev na nadnacionalno raven ter gradnja institucij EU. Začetna točka tega procesa je torej sistem interakcij na nacionalni ravni in formalizacija odnosov med akterji. Tovrstno pojmovanje procesa od spodaj navzgor (*bottom-up*) je bilo v literaturi najbolj razširjeno do sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja. Eno najpogosteje uporabljenih definicij evropeizacije s te perspektive so postavili Cowles, Risse in Caporasso (v Boh 2005, 35), ki evropeizacijo opredeljujejo kot »pojav in

---

⁷ Akterji, institucije, ideali in interesi oziroma procesi znotraj koncepta niso statični in eksplicitno vzročno-posledični, saj se prekrivajo, ne tečejo v eni smeri. Tak koncept predstavlja uporabno izhodišče za razumevanje pomembnih sprememb v družbi okoli nas (Featherstone in Radaelli 2003, 3).

razvoj posebnih struktur upravljanja na evropski ravni. Prav te predstavljajo politične, pravne in socialne institucije, ki skupaj z reševanjem političnih zadev formalizirajo interakcije med akterji in javnopolitičnimi omrežji, specializiranimi za oblikovanje avtoritativnih evropskih meril«. Kot lahko sklepamo iz definicije, proces evropeizacije in njene vsebinske spremembe vključujejo tudi zamenjavo logike nacionalnega odločanja z logiko nadnacionalnega sprejemanja politik. Politika in ekonomska dinamika EU tako postaneta del organizacijske logike nacionalnih politik in političnega procesa.

Od sredine devetdesetih let pa se je prebudilo zanimanje za proučevanje prilagoditev držav članic EU in vplivov teh prilagoditev na domače politične sisteme, institucije ter procese odločanja (Fink Hafner in Lajh 2005, 115). Tako imenovani proces od zgoraj navzdol (*top-down*) pojmuje evropeizacijo kot mehanizem, s katerim pritisk EU institucij vpliva na spremembo nacionalne ravni (Borzel in Risse v Boh 2005, 33), domače politike pa vedno bolj postajajo del evropskega odločevalskega procesa (Borzel v Boh 2005, 35). Pri pojmovanju evropeizacije od zgoraj navzdol pride do ključnega premika opazovanja iz nadnacionalne na nacionalno raven političnega odločanja.

Glede na tematiko diplomskega dela je po mojem mnenju ključen prispevek k proučevanju procesa evropeizacije od zgoraj navzdol dosegel Radaelli (v Fink Hafner in Lajh 2005, 20), ki pravi, da se »koncept nanaša na proces konstrukcije, razpršitve in insitucionalizacije formalnih in neformalnih pravil, postopkov, javnopolitičnih paradigem in slogov, načinov sprejemanja odločitev ter deljenih prepričanj, norm in vrednot, ki so prvenstveno opredeljene in utrjene na ravni EU in nato vpeljane v logiko nacionalnega diskurza, identitet, političnih struktur in javnih politik«.

Radaellijeva definicija je torej opredeljena širše, saj ne vključuje le oblikovanja in izvajanja politik v smislu oblikovanja zakonodaje in (pre)oblikovanja institucij, temveč poseže tudi v neformalno sfero, saj so zanj pomembne tudi spremembe v logiki političnega obnašanja. Za samo nalogo je definicija uporabna, ker jo lahko uporabimo tako v primeru držav članic kot tudi držav pristopnic oziroma potencialnih kandidatk za članstvo. K temu lahko dodamo še prispevek Olsena (2003), ki govori o dveh dimenzijah institucionalnih sprememb kot ključnega dela evropeizacije: v prvi fazi nastopijo spremembe v politični organizaciji kot taki in šele potem spremembe v človeških glavah in strukturah pomenov. Olsen dá poseben poudarek razvoju in redefiniciji političnih idej, skupnih nazorov, pomenov, vrednot itd. Ob predpostavljajanju, da se države Zahodnega Balkana nahajajo v procesu evropeizacije, so prav

neformalna pravila oziroma načini delovanja ključni element na poti BiH, kot države Zahodnega Balkana, v evropske integracijske tokove.

Kljub temu, da se definicije različni avtorjev med seboj razlikujejo, pa se definicije prej dopolnjujejo kot izključujejo, saj so posledica različnih perspektiv. Vedno več se pojavlja definicij, ki poudarjajo dvosmernost (*two way*) procesa in povezovanja ravni v procesu evropeizacije. Howell (v Boh 2005, 33) to dvosmernost procesa najpreprosteje opredeli kot proces vzajemnega vplivanja med nacionalno državo in EU, v katerega so zajeti tako procesi vplivanja od spodaj navzgor kot tudi od zgoraj navzdol. V tem procesu je pomembno oblikovanje in razširitev pravil, postopkov, ki se najprej utrjujejo v *policy* procesu nadnacionalne ravni, kasneje pa se jih vključuje v raven nacionalnega in subnacionalnega diskurza javnih politik (Bulmer in Radaelli 2003; Radaelli 2004).

Navkljub definicijam, ki evropeizacijo poimenujejo kot dvosmeren proces, pa se bom za potrebe diplomske naloge osredotočila na Radaellijevo definicijo od zgoraj navzdol. Takoj na začetku je treba izpostaviti prepogosto enačenje evropeizacije s konceptom evropske integracije, saj se procesa pogosto povezujeta in prepletata.

Pri raziskovanju integracij, ki so opredeljene kot proces, v katerem države združujejo svojo suverenost ter prenesejo svoje pristojnosti na nadnacionalno raven, je najpomembnejša ontološka komponenta raziskovanja – vprašanje, zakaj se države odločijo za nadnacionalno povezovanje. Poudarek je predvsem na razumevanju procesa prenašanja suverenosti na nadnacionalno raven, spremembah na nacionalni ravni ter vzpostavljanju novega sklopa institucij z izvršilnimi, zakonodajnimi in sodnimi močmi. Raziskovanje evropeizacije pa se nanaša na postontološko komponento, saj si raziskovalci postavljajo vprašanja v povezavi z dogajanjem po vzpostavitvi institucij EU in posledicami ter s konkretnimi učinki njihovega delovanja (Grabbe 2003; Radaelli 2003). Evropska integracija je torej neke vrste predpogoj, neodvisna spremenljivka za proces evropeizacije, ki pojasnjuje spremembe v nacionalnih političnih sistemih.

4.1 PODROČJA PROUČEVANJA EVROPEIZACIJE

Če Radaelli predvideva, da posledice vpliva EU lahko proučujemo v političnih strukturah države ali v javnih politikah (Radaelli 2000, 7), pa Börzelova in Risse (2003, 3–4) pravita, da lahko posledice evropeizacije zasledimo v politiki kot boju za oblast (*politics*), v javnih

politikah (*public policies*), namenjenih reševanju družbenih problemov, in v ustanovah političnega sistema (*polity*). Med prvimi klasificirala področja na nacionalni ravni.

Tabela 4.1: Področja proučevanja evropeizacije na nacionalni ravni

PODROČJA EVROPEIZACIJE (Procesi, javne politike, institucije)		
Javne politike	Politike - procesi	Ustanove političnega sistema
standardi	oblikovanje interesov	politične institucije
instrumenti	združevanje interesov	odnosi med ministrstvi
pristopi za reševanje problemov	predstavljanje interesov	sodne strukture
norme in diskurzi	javni diskurzi	javna uprava
		tradicije države
		ekonomske institucije
		odnosi med državo in družbo
		kolektivne identitete

Vir: Börzel in Risse v Featherstone in Radaelli ur. (2003, 60).

Avtorja v klasifikacijo nista vključila predvidenega vpliva na javnopolitične igralce, ki sodelujejo pri oblikovanju, sprejemanju in izvajanju odločitev v javnopolitičnih procesih (Lajh 2006, 42). Ker lahko evropeizacija javnih politik poteka v različnih oblikah in s tem vpliva na vse elemente javnih politik, npr. javnopolitične akterje, vire in javnopolitične instrumente, Radaelli (2003, 36) meni, da lahko vpliva tudi na javnopolitične stile. Ti lahko postanejo bolj ali manj konfliktni, korporativistični, pluralistični ali regulativni.

4.2 INSTITUCIONALNO PRILAGAJANJE

EU na države članice in kandidatke za članstvo ne vpliva neposredno, temveč prek pritiska po prilagoditvi in delovanja posredovalnih dejavnikov na nacionalni ravni. Institucionalno prilagajanje se nanaša na zahtevane spremembe v delovanju političnega sistema in prilagoditve v javnopolitičnih dejavnostih. *Acquis communautaire* opredeljuje posamezna področja, iz katerih država članica prenese izvajanje dela suverenosti na EU kot mednarodno institucijo, kar Lajh (2006, 44) označuje kot prilagajanje javnopolitičnih igralcev in postopkov odločanja procesom oblikovanja in izvajanja skupnih evropskih politik.

Avtoritativno sprejemanje odločitev s strani evropskih institucij lahko trči z nacionalnimi strukturami oblikovanja politik, in glede na to, da zakonodaja EU predstavlja temelj pravnega reda v državi, države članice nimajo rezervne možnosti implementacije odločitev (Börzel in Risse 2003, 61). Po Lajhovem (2006, 46) mnenju se z največjimi prilagoditvenimi pritiski srečujejo države pristopnice EU, saj so za razliko od držav članic, ki imajo možnost prenosa lastnih politik na evropsko raven in s tem zmanjševanja stroškov, izključene iz procesa prenosa svojih preferenc na evropsko raven.

Knill in Lehmkuhl (v Lajh 2006, 46) na podlagi tega razlikujeta med tremi mehanizmi evropeizacije, s katerimi evropske zahteve sprožijo institucionalne spremembe na nacionalni ravni:

- *pozitivna integracija*: ko EU predpisuje prevzemanje modela s konkretnimi predpisi institucionalnih zahtev in dopušča le malo manevrskega prostora pri vzpostavljanju primerne ureditve (npr. na področju okoljevarstvene politike, varstva pravic potrošnikov, politike zdravja in varnosti pri delu);
- *negativna integracija*: ko EU ne predpisuje modelov in država ni prisiljena sprejeti določene javne politike, vendar zaradi graviranja v centru ali privlačnosti izbire (npr. vzpostavitev enotnega trga), to vseeno naredi. Vpliv s strani EU je precej omejen;
- *okvirna integracija*: podlaga za politike pozitivne ali negativne integracije, saj z vzpodbudami in krepitvijo vsesplošne podpore širšim evropskim podpornim ciljem spreminjajo nacionalno politično klimo. Gre za posreden vpliv, ki ga evropske politike izvajajo prek spreminjanja vrednot, prepričanj in načina delovanja nacionalnih akterjev.

Vendar je treba poudariti, da je za večino evropskih politik značilna mešanica različnih mehanizmov evropeizacije oziroma hibridnih oblik evropeizacije (Knill in Lehmkuhl v Lajh 2006, 47).⁸

---

⁸ Glede na stopnjo in smer sprememb, ki jih povzroči evropeizacija v nacionalnih sistemih, Börzelova in Risse (2000, 5) razlikujeta tri stopnje:

- *absorbicija*, kjer države vključijo evropske politike ali ideje v svoje programe in strukture, vendar procesi, politike in institucije v bistvu ostajajo nespremenjeni;
- *prilagoditev* predpostavlja zmerno stopnjo nacionalne spremembe. Vpliv evropeizacije na države vpliva do te mere, da temu prilagajajo obstoječe procese, politike ali institucije;
- *transformacija*, kjer procese, politike in institucije nadomestijo nove oziroma že obstoječe spremenijo do te mere, da so njihove osnovne značilnosti in kolektivno razumevanje povsem spremenjeni.

4.3 EVROPEIZACIJA V DRŽAVAH PRISTOPNICAH K EU

Ko je EU leta 2004 doživela »Veliki pok«⁹, se je proučevanje evropeizacije preusmerilo na učinke, ki jih ima proces v državah novih članicah, torej državah SVE. Preusmeritev pozornosti je še toliko bolj pričakovana glede na to, da tudi Hrvaška, Turčija in Makedonija, ki imajo status kandidatke za vstop v EU, ter potencialne države kandidatke (Albanija, BiH, Črna Gora, Srbija ter Kosovo), prihajajo iz te regije.

Tabela 4.2: Pet korakov evropeizacije v državah pristopnicah k EU

Prvi stiki med državami pristopnicami/kandidatkami/potencialnimi kandidatkami in EU	Podpis evropskega/pridružitvenega sporazuma	Predpristopno obdobje	Pogajalski proces	Članstvo v EU
Predfaza evropeizacijskega procesa	Evropeizacijski proces			

Vir: Lajh (2007, 76) po Lippert in drugi (2001).

V skladu z modelom »zunanjega pogojevanja«¹⁰, ki je osnova za odnos EU do držav kandidatke za članstvo, Lippert (v Lajh 2006, 52) govori o petih korakih (glej tabelo 4.2) vplivov procesa evropeizacije v državah pristopnicah. V predfazi evropeizacije, kot jo sam poimenuje, se vzpostavljajo prvi stiki med državami prosilkami in EU. Nato sledi prva faza evropeizacije, podpis Evropskega sporazuma (*Europe Agreement*) oziroma SSP, ki sestavlja »hrbtenico« institucionalnih odnosov. Druga faza evropeizacije obsega predpristopno obdobje, ki privede do prvih osnovnih institucionalnih prilagoditev, zlasti v smeri učinkovite koordinacije evropskih zadev na nacionalni ravni. Tretja faza evropeizacije obsega pogajalski proces, pri katerem pride do prvih bodisi postopnih bodisi korenitih institucionalnih sprememb na posameznih javnopolitičnih področjih. Četrta oziroma zadnja faza obsega obdobje polnopravnega članstva.¹¹

Podobni klasifikaciji Radaelli (2000, 14–15) doda še četrto stopnjo – *inercijo*, ki jo opredeli kot pomanjkanje sprememb, ko se nacionalna sfera preveč razlikuje od evropskih političnih modelov ali politik.

⁹ EU se je pridružilo osem postsocialističnih držav SVE ter dve sredozemski državi, leta 2007 pa še Bolgarija in Romunija.

¹⁰ EU postavi sprejetje pravil kot pogoj, ki ga morajo države sprejeti v zameno za nagrade, in sicer v obliki institucionalnih vezi, pomoči ter nenazadnje morebitnega članstva (Schimmelfennig in Sedelmeier 2005).

¹¹ Ágh (v Lajh in Krašovec 2007, 76) v primeru predfaze in prve faze evropeizacije držav pristopnic EU, kot jo poimenuje Lippert (2001), govori o »pričakovani evropeizaciji« (*anticipatory Evropeization*), ki je v primeru

Najbolj temeljit model razlikovanja med evropeizacijo v državah SVE (novih članicah EU) ter v starih članicah EU je predstavila Hérítierjeva. Poleg razlik v pristopnih pogajanjih Hérítierjeva izpostavlja še nekaj drugih dejavnikov, ki naj bi vplivali na razlike v evropeizaciji med starimi in novimi članicami (Hérítier 2005, 203–209).

Najprej izpostavi povezanost med procesom evropeizacije in procesom tranzicije. V državah SVE namreč poteka proces preoblikovanja iz državne v tržno ekonomijo ter proces demokratične tranzicije, ki ga EU pospešuje in dodatno usmerja (predvsem pri vzpostavljanju demokratičnih institucij). Proces evropeizacije v SVE je povezan s predpristopnimi pogajanjimi, ki so bolj ali manj v domeni izvršne oblasti, in so ključna za prevzem polnopravnega članstva.¹² Tretji vidik poudarja, da se je proces evropeizacije v starih državah članicah osredotočal na ožje javnopolitično področje, kjer je potrebno prevzemanje *acquis communautaire*, medtem ko se v novih članicah osredotoča na vsa področja, ki so podvržena prevzemanju *acquisa*. Če je bila v starih članicah zahteva po institucionalni reformi prej izjema kot pravilo, EU pri pristopanju novih članic poleg prevzemanja vsebine skupnega pravnega reda zahteva tudi prevzemanje institucionalnega *acquisa*. Torej spremembo političnih, administrativnih ter sodnih struktur. Petič, v primerjavi s starimi članicami (na primer Veliko Britanijo, Francijo, Italijo ...), kjer je oblikovanje javnih politik dvosmeren proces, v novih članicah to poteka le v eno smer.¹³

Sedelemeier (2005, 5) takemu oblikovanju javnih politik pravi »asimetrija moči«, saj države kandidatke nimajo vpliva na oblikovanje pravil, ki jih morajo sprejeti. Proces prenosa pravil torej poteka strogo od zgoraj navzdol, brez možnosti za prenos (*uploading*) svojih preferenc na raven EU. Poleg tega Sedelmeier (2005) izpostavi še dodaten dejavnik, saj meni, da poteka

---

postsocialističnih držav SVE potekala v prvi polovici devetdesetih let 20. stoletja in je bila kombinirana s procesi demokratizacije in modernizacije pod nadzorom različnih mednarodnih institucij (ne le EU, temveč tudi na primer Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada) kot »institucionalnih mentorjev«. Od druge faze evropeizacije naprej po opredelitvi Lippert in drugi pa Ágh govori o »prilagoditveni evropeizaciji« (*adaptive Evropeization*), ki naj bi se v primeru posocialističnih držav SVE začela po letu 1998, ko so se formalno začela tudi pogajanja teh držav z EU o njihovem polnopravnem članstvu.

¹² Neizpolnjevanje zahtev lahko oddalji ali celo ogrozi polnopravno članstvo, medtem ko je v starih članicah neizpolnjevanje zahtev povezano le z blažjimi sankcijami.

¹³ V starih članicah imajo nacionalne vlade možnosti vplivanja ali celo oblikovanja dnevnega reda, čeprav to spada pod pristojnost EK. S tem si članice omogočijo znižanje političnih in institucionalnih stroškov prilagajanja.

v novih članicah implementacija evropskih politik na nacionalni ravni pod strožjim nadzorom EK kot pa je to v navadi v starih članicah. Spremljanje prilagajanja (*monitoring*) je v državah SVE veliko bolj vsiljivo in neposredno, kot je to v navadi pri starih članicah,¹⁴ Poleg tega pa je Sedelmeier opazil še eno razliko v obravnavanju držav kandidatk oziroma nečlanic. Nečlanic namreč ne morejo zavezati s pogodbenimi določili, in zato uporabljajo »mehkejš« javnopolitične instrumente, na primer spodbude in prepričevanje. Torej status držav kandidatk vpliva na izbiro javnopolitičnega instrumenta, s katerim upravlja EU. Vendar Hérítierjeva v zaključku najde skupno točko. Mehanizmi, ki pojasnjujejo prilagajanje in neprilagajanje ter so uporabljeni v procesu evropeizacije v starih in novih članicah EU, so v osnovi enaki. To bo postalo vidno šele po koncu predpristopnih pogajanj in po končani tranziciji (Hérítier 2005, 209).

Sedelmeier (2006, 5) pa zaključi, da lahko glede na razlike med procesom evropeizacije v starih članicah in v državah novih članicah, govorimo o procesu evropeizacije v državah SVE kot o podpodročju v raziskovanju evropeizacije.

Glede na vse našete dejavnike, ki vplivajo na proces proučevanja evropeizacije, sta Lajh in Krašovec (2007, 77) razvila model za proučevanje procesa evropeizacije na področju nekdanje SFRJ. Menita namreč, da je treba pri opredeljevanju evropeizacije na tem področju opredeliti še posamezne specifične razmere, v katerih so se države znašle po razpadu skupne politične tvorbe. Na evropeizacijo poleg notranjih struktur pomembno vplivajo tudi zunanji dejavniki, kot so vključenost v vojno po razpadu skupne države, vloga posameznih političnih voditeljev, razvoj civilne družbe ter družbeno-ekonomski faktorji. Vsi našeti dejavniki pomembno vplivajo na izpeljavo demokratične tranzicije, proces demokratične konsolidacije, potek evropeizacije, predpristopnega obdobja ter izvedbo pogajalskega procesa v posamezni državi kandidatki za vstop v EU.

Poglavje o konceptu evropeizacije poudarja pogled Radaellija in drugih avtorjev o formalnem in neformalnem vplivu EU na države članice, predvsem pa na (potencialne) pristopnice k EU, ko gre za spremembe v logiki političnega obnašanja. Vpliv EU na države članice je povezan s prilagajanjem nacionalne ravni na pritiske, ki posredno ali neposredno izvirajo iz članstva oziroma morebitnega članstva v EU. Procesu so lahko podvržene različne strukture, bodisi

---

¹⁴ V starih članicah je nadzorovanje implementacije prepuščeno samim državam članicam. EK neposredne nadzore izvaja bolj poredko in na izbranih področjih (npr. kmetijska politika in strukturni skladi).

javne politike, politični procesi ali ustanove, predvsem pa politični akterji. Poseben poudarek je namenjen podpodročju evropeizacije, ki se navezuje na Zahodni Balkan, saj, podobno kot navedeni avtorji, menim, da zaradi specifičnih lastnosti regije in dogodkov zgodovine, ki so se na tem področju odvijali, potrebuje primerno obravnavo za stabilizacijo regije s pomočjo EU in s tem tudi primeren način kako uspešno izvesti evropeizacijo.

Dermetropoulou (2002, 87) pravi, da Balkan, in še posebej, kar EU imenuje Zahodni Balkan, ostaja najmanj integrirana in najbolj nestabilna regija na kontinentu. Vsaj za eno državo v regiji so ocene, ki se za celotno regijo zdijo preostre in preveč posplošene, točne. Pri tem gre seveda za BiH.

5 BOSNA IN HERCEGOVINA PO LETU 1980

Za razumevanje dogodkov, ki so se dogajali v bližnji preteklosti in tudi posredno vplivajo na dogodke, ki se odvijajo danes, potrebujemo širšo zgodovinsko analizo dogajanja v BiH.

Že leta 1878, ko je Avstro–Ogrska na Berlinskem kongresu napovedala okupacijo BiH, ki je uradno še vedno spadala pod Otomanski imperij, so se kazale teritorialne težnje tako Srbije kot Hrvaške po širitvi na ozemlje BiH, kar bi pomenilo omajanje politične premoči Avstro–Ogrske monarhije na Balkanu (Malcolm 1996, 136–137).

Vendar v času do oktobra 1908, ko je Avstro–Ogrska uradno in dokončno priključila BiH, na Balkanu ni bilo večjih vojn, ki bi vključevale tudi velike sile. Avstrijci so na ozemlju BiH vlagali predvsem v razvoj gospodarstva, večanje političnih pravic ter skrbeli za mirno sobivanje vseh treh ver na tem območju (katoliške, pravoslavne in muslimanske). Pomen pojma Bošnjak naj bi se iz poimenovanja zgolj muslimanskih Bosancev razširil na pripadnike vseh verskih skupnosti. Tako bi se postopoma razvila tudi ideja o bosanski naciji. Prizadevanja so bila neuspešna zaradi navezanosti Hrvatov in Srbov v BiH na lastno versko kot tudi na nacionalno pripadnost (Malcolm 1996, 200). Vendar je bila okupacija BiH s strani Avstro–Ogrske pomembna z drugega vidika. BiH je namreč stopila v nov, evropski civilizacijski okvir, v katerem ostaja še danes. S tem bi lahko leto 1878, še posebej pa leto 1908, označili za nekakšen začetek evropeizacije v BiH.

V primerjavi z ostalimi jugoslovanskimi republikami v SFRJ, sestavljeni iz šestih republik in dveh avtonomnih oblasti, je bila BiH podpovprečno razvita. Zato so jo tudi znotraj Zveze komunistov Jugoslavije obravnavali neenakovredno v primerjavi s Srbijo, Hrvaško in Slovenijo. Tudi v ustavi Federativne ljudske republike Jugoslavije bosanski muslimani niso bili priznani kot narod, čeprav so množično sodelovali pri narodnoosvobodilnem boju na strani partizanov (Duraković 1994). V sporu med centralistično usmerjenimi Srbi ter federalističnimi težnjami Hrvatov in Slovencev so bili bosanski muslimani upoštevani le takrat, ko je bilo razmerje moči izenačeno, sicer pa so bili potisnjeni na obrobje dogajanja.

BiH je bila po drugi svetovni vojni edina jugoslovanska republika, v kateri nobena etnična manjšina ni bila v večini. Na tretjem zasedanju ZAVNOBIH (*Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobodjenja Bosne i Hercegovine*) spomladi 1945 so BiH imenovali za srbsko, hrvaško in muslimansko deželo, nad katero noben narod ne more imeti izključne pravice, ker je to njihova skupna in nedeljiva domovina. Jugoslovanska doktrina »bratstva in enotnosti« je zaradi multietničnosti dajala tej republiki še posebno težo (Velikonja 1998, 224).

Kljub temu, da je bila politika na vzpon nacionalizma zelo občutljiva, je BiH že sredi osemdesetih let postala poligon, na katerem so se kosali in preizkušali interesi Srbije in Hrvaške (Duraković 1994, 165). Prizadevanje za uresničev idej o vzpostavitvi razširjene Srbije pa je bilo zaradi čistk, ki jih je takratni predsednik SFRJ Josip Broz - Tito izvedel med liberarnimi partijskimi funkcionarji, možno šele po njegovi smrti maja 1980.

Republiška vodstva so po Titovi smrti vse bolj neposredno in odprto zastopala lokalne želje in interese svojih republik. V SFRJ so se v osemdesetih letih prejšnjega stoletja gospodarske razmere poslabšale, zaradi česar sta med drugim začela rasti nacionalna nestrpnost in nacionalizem. V Srbiji je pot na vrh leta 1987 začel novi voditelj srbskega naroda Slobodan Milošević, ki si je prizadeval zrušiti jugoslovanski federalizem, zapisan v jugoslovanski ustavi iz leta 1974. Srbi so po njegovih besedah trpeli na Kosovu ter na Hrvaškem, celotna Srbija je bila ekonomsko podrejena Sloveniji in Hrvaški. Po izvedbi prvih svobodnih in večstrankarskih volitev v SFRJ po drugi svetovni vojni, aprila 1990 na Hrvaškem in v Sloveniji, so nove oblasti v obeh državah (predvsem predsednika Tudjman in Kučan), oktobra 1990 Srbiji predlagale preureditev SFRJ v konfederacijo. Srbija je predlog zavrnila. In začelo se je govoriti o odcepitvi. 25. junija 1991 sta Slovenija in Hrvaška sprejeli deklaracijo o neodvisnosti, s čimer je SFRJ razpadla. V njeni sestavi so ostale še štiri republike, in sicer Hrvaška, Srbija in Črna Gora, BiH ter Makedonija. Z razpadom SFRJ je izginil, kot se je izkazalo, lažen občutek tolerance, kmalu pa tudi »mit o enem jugoslovanskem narodu« (Velikonja 1998, 179).

Tudi BiH je konec osemdesetih preplaval politični pluralizem, ki je vzpostavil prostor za oblikovanje strank, ki so bile že prej narodno profilirane. Kasneje so se preoblikovale v nacionalne stranke ter se izkazale za element dezintegracije BiH. Na prvih svobodni volitvah v BiH, novembra 1990, je zmagala antikomunistična koalicija bošnjaških, hrvaških in srbskih strank. Njihov edini skupni cilj je bil zrušiti komunizem. Oblast so si razdelili po nacionalnem ključu (Fink Hafner in Pejanović 2006).

Oblast BiH se je morala odločiti, ali želi ostati v jugoslovanski federaciji, za kar so se zavzemali bosanski Srbi, ali pa postati neodvisna država, kar so podpirali Bošnjaki in Hrvati. Bosanski Srbi in Hrvati so podprli načrte Slobodana Miloševića, takratnega predsednika Federativne republike Jugoslavije in Franja Tudjmana, takratnega predsednika predsedstva Socialistične republike Hrvaške, ki sta se 25. marca 1991 sestala v Karadjordjevu in se dogovorila glede razdelitve BiH (Mehikić 2007, 217). Delitvena črta naj bi potekala, kot je bilo dogovorjeno v sporazumu Cvetković – Maček iz leta 1939. Polovica države bi tako

pripadala Hrvaški, druga polovica pa Srbiji. Ko je šlo za vprašanje razdelitve BiH, kot tudi Jugoslavije, sta Milošević in Tudjman delovala zelo usklajeno (Glenny 1999, 633).

Na drugi strani pa so imeli tudi voditelji treh bosanskih etničnih skupin, Alija Izetbegović, Radovan Karadžić in Mate Boban, svoj način razdelitve ozemlja BiH. Sistem švicarskih kantonov je bil vzor konfederalni razdelitvi na tri etnična ozemlja, ko so se sestali 23. februarja 1992 v Lizboni. Izetbegović je predlog sicer 28. marca 1992 podpisal, vendar pa ga je kasneje zavrnil. Prepričan je bil namreč, da bodo ZDA BiH nudile podporo, če sporazum zavrne (Mehikić 2007, 217).

Kljub vsemu je 29. februarja in 1. marca 1992 takratna bosanska vlada, izvoljena novembra 1990, organizirala referendum, v katerem je 64-odstotna volilna udeležba podprla neodvisnost BiH, ki jo je parlament BiH razglasil 5. aprila 1992. Večina bosanskih Srbov je bojkotirala referendum, njihovo politično vodstvo pod vodstvom Radovana Karadžića pa ni sprejelo neodvisnosti BiH. V noči med 6. in 7. aprilom 1992 so razglasili svojo državo Republiko Srbsko (RS).

Vojska RS se je polastila orožja nekdanje Jugoslovanske ljudske armade na ozemlju BiH ter s pomočjo podpore različnih paravojaških sil in prostovoljcev iz Srbije ter s finančno podporo Zvezne republike Jugoslavije uspela obvladovati večino ozemlja BiH. Proti njim se je borila združena, a skorajda neoborožena vojska Bošnjakov in Hrvatov. Ti so se začeli leta 1993 med seboj boriti za ozemlja, ki jih niso zasedli Srbi. Organizacija združenih narodov (OZN) je mandat UNPROFOR-ja (*The United Nations Protection Force*) iz Hrvaške razširila tudi na BiH, vendar predvsem za dostavo humanitarne pomoči ter zaščito mednarodnega letališča v Sarajevu. Ker EU ni uspelo zaustaviti vojne v BiH, so se ZDA odločile posredovati v okviru Natove operacije »Deliberate Force«, s katero so uspeli hitro obrniti razmerje moči na ozemlju nekdanje Jugoslavije in tako prisilili Srbijo, da je bila pripravljena na mirovna pogajanja (Mehikić 2007, 218).

Vojaški spopadi in etnično čiščenje so se nadaljevali do 21. novembra 1995, ko so v Daytonu predstavniki treh sprtih strani – Izetbegović, Milošević in Tudjman, parafirali mirovni sporazum.

5.1 MEDNARODNI MIROVNI NAČRT ZA BIH

Vse od februarja 1992, ko je na tleh BiH začela delovati prva mirovna misija v okviru EU, so potekali različni pogovori oziroma dogovarjanja o prenehanju sovražnosti v BiH in o njeni povojni ureditvi. Vsa dogovarjanja so že dajala obris novi ustavni ureditvi BiH, vendar pa je nestrinjanje enkrat ene, drugič druge od vpletenih treh strani onemogočala dokončno rešitev krize. Tako so se tako imenovana Cutillerova komisija, Vance–Owenov, Owen–Stoltenbergov načrt, Washingtonski sporazum, načrt Kontakt grupe in Ženevski principi ukvarjali z zunanjimi mejami bodoče države BiH, z razdelitvijo teritorija glede na prevladujoče entitete ter s smiselno razdelitvijo oblasti in pristojnosti med predstavnike posamezne entitete. Uspešnost skupin, ki so si prizadevale za umiritev stanja, so prekinjali še spopadi na teritoriju BiH, kar je prispevalo k ponovnemu razkoraku med pogajajočimi se strankami in do vprašljivosti vseh izpogajanih dogovorov (Kurtin 2006).

Sredi marca 1994 je bil podpisan tako imenovani Washingtonski sporazum, ki je prvi mirovni načrt za doseg miru v BiH, s katerim so se v mirovna prizadevanja vključile tudi ZDA. V predlogu, ki sta ga podpisali le hrvaška in bošnjaška stranka, je konstituirana Federacija BiH, ki jo sestavlja večinsko bošnjaško in hrvaško prebivalstvo. O odločitvi o statusu teritorija s pretežno srbskim prebivalstvom predlog ne govori in jo prepušča v odločitev nadaljnjim pogajanjem. Konstruiranje Federacije BiH je zlasti pomembna s pravnega vidika, saj omogoča kontinuiteto in teritorialno integriteto vsaj dela BiH. Washingtonski sporazum je tudi prvi, ki je pri risanju razmejitvenih zemljevidov upošteval »etnični princip v pravem pomenu besede« in rezultate popisa iz leta 1991 (Begić 1997, 177–178).

Vendar pa so bili poskusi EU za doseg miru neuspešni. Zato so se ZDA odločile za aktivnejšo vlogo pri vzpostavitvi miru, rešitev konflikta v BiH pa je postala prioriteta naloga ameriške zunanje politike. Imenovana je bila nova delegacija pod vodstvom Richarda Holbrooka. Njegovo izhodišče za pogajanja z Bošnjaki, Hrvati in Srbi je bilo ohranjanje enotne in mednarodno priznane države BiH brez kakršne koli delitve ozemlja (Kurtin 2006, 34).

Prvi sestanek je bil sklican septembra 1993 v Ženevi, kjer so bili sprejeti Ženevski principi kot ohlapen okvir mirovnega sporazuma in rezultat pogajanj nove delegacije. Sestavljajo jih

tri točke, ki nakazujejo smer mirovnih pogovorov.¹⁵ Ženevskim principom so sledili Newyorški principi.¹⁶

Ženevski in Newyorški principi so bili osnova za sprejetje Daytonskega mirovnega sporazuma, ki pa so, po Begičevem mnenju (1997, 279), zaradi preohlapnih formulacij dajali vsem trem pogajalskim stranem preveč možnosti za različne interpretacije.

5.2 DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM

S posredovanjem ameriške diplomacije, ki jo je vodil Richard Holbrooke, so se predstavniki sprtih strani¹⁷ po skoraj štiriletnih bojih usedli za pogajalsko mizo. Pogajanja so imela dva osnovna cilja, in sicer:

1. prenehanje vojne na ozemlju BiH in vzpostavitev trajnega miru;
2. doseči sporazum o vzpostavitvi multietnične države (Rašidagić 2002, 144).

Splošni okvirni sporazum za mir v BiH oziroma Daytonski mirovni sporazum je bil parafiran 21.11.1995 v Daytonu, podpisan pa 14.12. 1995 v Parizu.

Mirovni sporazum, ki velja za neverjetno ambicioznega in daljnosežnega, pa je bil tudi v nasprotju z vsemi mirovnimi sporazumi modernega časa. Kljub temu, da sporazum obsega le dve strani dogovorov o prenehanju vojaške sovražnosti, vsebuje tudi enajst dopolnil, ki določajo vse podrobnosti sporazuma, saj uokvirjajo politični projekt demokratizacije BiH. Glede na to, da sporazum daje vojaško, politično, pravosodno in ekonomsko področje v roke mednarodnim organizacijam, imajo te tako izvršno moč nad temi področji. To pomeni, da je bila BiH dejansko vodena s strani mednarodnih organizacij (Begić 1997, 43).

---

¹⁵ Tri točke Ženevskih principov: a.) BiH nadaljuje svoj nadaljnji obstoj v okviru dosedanjih meja in kot mednarodno priznana država; b.) BiH sestavljata dve entiteti – Federacija in Republika Srbska (razmerje teritorija 51:49); c.) obvezna vzpostavitev komisij (človekove pravice, ohranjanje nacionalnih spomenikov, vračanje beguncev ...) in sistema arbitraže za reševanje sporov med entitetama (Begić 1997, 277).

¹⁶ Določila Newyorških principov: a.) Obe entiteti morata spoštovati mednarodne obveznosti BiH; b.) vladi obeh entitet se zavezujeta, da bosta izpeljali svobodne in demokratične volitve v popolnem sodelovanju z mednarodno skupnostjo; c.) institucije BiH imajo posebno pravico vodenja zunanje politike, ostala pooblastila pa so predmet nadaljnjih pogajanj (Begić 1997, 279).

¹⁷ Bošnjaško stran je predstavljal predsednik Alija Izetbegović, bosanske Hrvate Franjo Tuđman, bosanske Srbe pa Slobodan Milošević.

Čeprav je bil cilj mirovnega sporazuma obnovitev multietnične in multikulturne družbe, je po besedah Antona Beblerja (2006) nastal sistem, ki je utrdil politične, ekonomske, administrativne in kulturne zidove med tremi skupnostmi.

Novo nastala politična tvorba namreč ni bila rezultat večinskega strinjanja državljanov BiH, saj je bila vsiljena s strani mednarodne skupnosti. Ključnega pomena za uresničevanje določil iz podpisanega mirovnega sporazuma je bila izvedba svobodnih in demokratičnih volitev v najkrajšem možnem času, da bi ljudje novonastalo tvorbo sprejeli kot svojo. Na tak način naj bi se politična moč prenesla na prebivalce BiH (Begić 1997, 43).

Daytonski mirovni sporazum opredeljuje BiH kot enotno državo, sestavljeno iz dveh entitet, Federacije BiH in RS. Skupek enajstih dopolnil zavzema vse spektre demokratične in svobodne države. Številne komisije, ki jih mirovni sporazum predvideva, so namenjene zagotovitvi hitre in učinkovite obnove BiH, vsaka na svojem področju.

Dopolnili 1 in 2 opredeljujeta poti do uresničitve vojaškega vidika sporazuma (prenehanje sovražnosti, namestitev mednarodnih mirovnih sil IFOR, potek in označevanje medetničnih mejnih črt).

Dopolnilo 3 natančno določa organizacijo in izvedbo demokratični volitev in vlogo misije Organizacije za varnost in sodelovanje (OVSE) pri realizaciji volitev.

Ustavno ureditev BiH opredeljuje **dopolnilo 4**, kjer je zapisano, da je država, sestavljena iz dveh entitet (Federacije BiH in RS), legalen in legitimen subjekt mednarodnega prava. V obeh entitetah pa zagotavlja najvišjo stopnjo mednarodno priznanih pravic in svoboščin.

Dopolnilo 5 opredeljuje sporazum o arbitraži med obema entitetama. S tem dopolnilom se tudi uveljavlja Sporazum o osnovnih principih, sprejet 8. septembra 1995 v Ženevi.

Dopolnilo 6 govori o spoštovanju in uresničevanju človekovih pravic. Opredeljuje tudi dve instituciji, in sicer Varuha človekovih pravic ter Svet za človekove pravice. Pri imenovanju njihovih članov imajo pomembno vlogo mednarodne organizacije.

Dopolnilo 7 govori o pravicah beguncev in razseljenih ljudi, **dopolnilo 8** pa se dotika sporazuma o oblikovanju Komisije za ohranjanje nacionalnih spomenikov in znamenitosti.

Ustanovitev Komisije o javnih korporacijah v BiH utemeljuje **dopolnilo 9**. Ta komisija naj bi zagotovila predvsem javne združbe na energetske, poštnem, telekomunikacijskem in transportnem področju.

Da je Visoki predstavnik najvišja avtoriteta za končno odločitev na področju civilnega dela implementacije mirovnega sporazuma, nima pa pristojnosti za vmešavanja v vojaške operacije, določa **dopolnilo 10**.

Dopolnilo 11 opredeljuje področje mednarodnih policijskih sil za BiH, ki jih koordinira Visoki predstavnik in imajo popolno mednarodno imuniteto (Urad Visokega predstavnika 1995).

Za potrebe diplomskega dela bom opredelila le osnovno institucionalno ureditev BiH, kot jo opredeljuje Daytonski mirovni sporazum (več glej Urad visokega predstavnika 1995).

5.3 INSTITUCIONALNA UREDITEV PO DAYTONU

Daytonska ustava, ki je bila sprejeta kot aneks IV. k dopolnilu mirovnega sporazuma, opredeljuje BiH kot demokratično državo z vladavino prava. Ta temelji na svobodnih in demokratičnih volitvah. Sestavljena je iz dveh entitet (Federacije BiH in RS), med katerima poteka prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala. Poseben status pa ima Brčko, ki je pod nadzorom uprave države BiH. Prebivalci BiH imajo dvojno državljanstvo, državljanstvo BiH in državljanstvo entitete, kateri pripadajo (Fink Hafner in drugi 2005).

BiH ima v okviru politološke klasifikacije političnih sistemov polpredsedniški politični sistem, pojavlja pa se elektoralna demokracija. Daytonska ustava vnaprej določa le obstoj polpredsedniškega sistema, zaradi česar se BiH, za razliko od drugih republik nekdanje SFRJ (na primer Hrvaška, Srbija, Slovenija), ne približuje parlamentarnemu sistemu (Fink Hafner in drugi 2005).

Tudi v BiH se upošteva načelo delitve oblasti, ki se deli na zakonodajno, izvršno in sodno vejo.

Izvršno oblast države predstavlja predsedstvo BiH in ministrski svet. Predsedstvo BiH je kolektivni organ predsednika države in vodenje vsakih 8 mesecev rotira med 3 člani: Bošnjakom, Hrvatom in Srbom. Vsak član je neposredno izvoljen za dobo štirih let. Predsedstvo BiH imenuje predsednika vlade, potrdi pa ga predstavniški dom Parlamentarne skupščine. Predsednik vlade nato imenuje zunanjega ministra, ministra za zunanjo trgovino in obrambnega ministra (Urad visokega predstavnika 1995).

Zakonodajno oblast BiH predstavlja dvodomna Parlamentarna skupščina, sestavljena iz predstavniškega doma in doma narodov. Pristojnosti ima pri sprejemanju zakonodaje,

proračuna za institucije BiH ter odločanja o ratifikacijah mednarodnih pogodb (Fink Hafner in drugi 2005). Dom narodov sestavlja 15 delegatov, od tega 2/3 iz Federacije BiH ter 1/3 iz RS. Vsi delegati izhajajo iz parlamenta entitete, kateri pripadajo. Predstavniški dom sestavlja 42 predstavnikov, od tega 2/3 iz Federacije BiH ter 1/3 iz RS. Vsi predstavniki so izvoljeni na neposrednih volitvah v entiteti, kateri pripadajo in v skladu z volilnim pravom Parlamentarne skupščine.¹⁸

Sodna oblast je dodeljena vrhovnemu in ustavnemu sodišču, ki ju nadzoruje pravosodno ministrstvo.

V členu III Daytonske ustave so točno določene odgovornosti in pristojnosti države in na drugi strani entitet. Odgovornosti institucij so določene v točki 1: zunanja politika, zunanja trgovinska politika, kulturna politika, monetarna politika, finance institucij in finance za izpolnjevanje mednarodnih obveznosti države, imigracije, begunci, azil, sodelovanje z Interpolom, komunikacije, medentitetni transport ter kontrola zračnega prometa.¹⁹

BiH ima zelo zapleteno politično strukturo, saj se odločitve sprejemajo na treh nivojih, in sicer na ravni BiH, na ravni entitet ter na ravni kantonov. Nad vsemi državnimi institucijami pa se nahajajo še mednarodne organizacije (predvsem Urad visokega predstavnika, OVSE ter EU), ki vplivajo na oblikovanje dolgoročne in vsakodnevne politike. Federacijo BiH sestavlja deset kantonov, ki se nadalje delijo na občine. Podobno se ozemlje RS deli na regije, nadalje še na občine (ki so upravno in administrativno središče posameznih regij). Pristojnosti posamezne oblasti se večinoma delijo po enakem ključu kot na ravni države BiH (Urad visokega predstavnika 1995).

---

¹⁸ V členu IV so navedene naloge Parlamentarne skupščine: sprejem zakonov, potrebnih za implementacijo odločitev predsedstva; odločanje o virih in obsegu dohodkov; sprejem proračuna za državne institucije; sprejem ali zavračanje ratifikacije pogodb; druge naloge, ki jih dodelita instituciji po skupnem sporazumu (Urad visokega predstavnika 1995).

¹⁹ Ta člen v točki 2 obravnava tudi pravice in dolžnosti entitet: pravica vzpostavitve posebnih povezav s sodenjskimi državami (ob upoštevanju politične neodvisnosti ter ozemeljske celovitosti BiH), vsaka entiteta zagotavlja vso potrebno pomoč oblastnim organom BiH pri izpolnjevanju mednarodnih obvez BiH, entiteta lahko vstopi v sporazume z državami ali mednarodnimi organizacijami, v kolikor to dovoljuje Parlamentarna skupščina, entiteti pa morata skrbeti za varno okolje ljudi, ki so pod njuno pristojnostjo (Urad visokega predstavnika 1995).

6 BiH NA POTI V EVROPSKO UNIJO

ZDA so leta 1995 zagotovile prenehanje sovražnosti, kar EU ni uspelo. Interes ZDA za lastno aktivno vključenost v rešitev balkanske krize se je zmanjševal, zato so bile države članice EU primorane prevzeti odgovornost za stabilizacijo regije. EU se je od takrat naprej morala spopadati z vprašanji in možnostmi, kako iz skorajda propadlih držav, v najboljšem primeru neučinkovitih in nestabilnih, narediti delujoče, pravne države, ki bi bile dobrodošle v EU. Potreba po stabilizaciji JVE je zahtevala nov pristop. EU se je ponovno odločila za preverjen sistem pogojevanja, v katerem od držav pričakuje reforme, v zameno pa ponuja možnost potencialnega članstva v EU.

Iz prvotnega sistema regionalnega sodelovanja je EU prešla na pogojevanje s konkretnimi Luksemburškimi pogoji za posamezno državo. Tovrsten pristop je bil nadgrajen s Stabilizacijskim in pridružitvenim procesom. Njegove elemente so obogatili v Solunski agendi in Mapi poti. Študija izvedljivosti je ocenjevala izpolnjevanje pogojev za podpis Sporazuma o stabilizaciji in pridruževanju, s katerim je država (potencialna) kandidatka upravičena do finančne pomoči. Izvajanje reform v državi EK letno ocenjuje v Poročilu o napredku. Vsi naštet pristopi bodo v nadaljevanju podrobneje predstavljeni.

6.1 REGIONALNO SODELOVANJE

Strategija pogojevanja je bila prirejena posamezni državi. Poleg pogojev iz mirovnih in političnih sporazumov je podpis sporazumov o medsebojnem sodelovanju med (potencialnimi) kandidatkami, regionalno sodelovanje, postalo nujen predpogoj širitvenega procesa in ne logična posledica kot v primeru ostalih držav SVE. Odnos z EU se je torej začel s procesom stabilizacije in možnostjo kasnejše pridružitve (Mehikić in Šabić 2007, 243–244). Cilji novega pristopa EU so bili politična stabilnost, ekonomski razvoj in regionalno sodelovanje. Na političnem področju je bil cilj vzpostavitev demokratičnih institucij državne uprave in civilne družbe, na ekonomskem področju pa oživitev gospodarske aktivnosti prek tržne ekonomije in obnove infrastrukture. Regionalno sodelovanje bi tako vzpostavilo prost pretok ljudi, idej in informacij, organizacijo srečanj za obnovo dialoga med različnimi družbenimi skupinami ter razvoj skupnih čezmejnih projektov med sodelujočimi državami. Države so pogoj regionalnega sodelovanja na področju gospodarskih odnosov najuspešneje začele izpolnjevati v okviru Srednjeevropskega sporazuma o prosti trgovini (CEFTA), na

političnem področju pa v okviru bolgarske iniciative Proces sodelovanja JVE (SEECF) (Evropska komisija 2009b).

6.2 LUKSEMBURŠKI POGOJI

29. aprila 1997 je Svet EU v Luksemburgu oblikoval jasne pogoje za države JVE. Politične in ekonomske zahteve naj bi bile izpolnjene kot osnova za koherentno in transparentno politiko za razvoj dvostranskih odnosov na področju trgovine, finančne pomoči in gospodarskega sodelovanja, kot tudi pogodbenih odnosov (Evropska komisija 1997).²⁰ Luksemburški pogoji vključujejo splošni del, ki velja za vse države JVE, in specifične pogoje posameznih držav iz mirovnih sporazumov, ki so potrebni za pridobitev sredstev iz finančnih programov EU, prav tako pa tudi za začetek pogajanja za sklenitev pogodbenega odnosa z EU.²¹

Specifični pogoji, postavljeni za BiH, so bili: 1. vzpostavitev delujočih institucij, ki jih predvideva ustava ter oblikovanje zunanjetrgovinske in carinske politike BiH; 2. začetek kredibilnega procesa, ki bo omogočil prost pretok oseb, dobrin in kapitala znotraj BiH; 3. sodelovanje z Visokim predstavnikom za skupno zunanjo in varnostno politiko predvsem glede statusa Brčkega; 4. dokazilo o resničnem delovanju Združenega mestnega sveta v Mostarju in učinkovitem delovanju UPFM (*United Police Force of Mostar*) ter sodelovanje pri ustanavljanju in delovanju federacije; 5. ukinjanje struktur, ki so v nasprotju z duhom Daytonskega mirovnega sporazuma; 6. dokazilo o sodelovanju z Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo (v nadaljevanju MKSNJ), predvsem pri izročanju bosanskih vojnih zločincev (Svet EU 1997).

---

²⁰ Pogojevanje z Luksemburškimi pogoji predstavlja pomemben mejnik v odnosih JVE z EU, saj se nanaša na vse države Zahodnega Balkana. EK jih je razumela predvsem kot bistven predpogoj za vzpostavitev pogodbenih odnosov držav JVE z EU.

²¹ Splošni pogoji stabilizacijskega in pridružitvenega procesa (SPP): 1. vrnitev beguncev in razseljenih oseb na njihove domove; 2. vračanje nelegalno priseljenih oseb na ozemlje držav članic EU; 3. sodelovanje z MKSNJ, pri izločanju vojnih zločincev ter spoštovanje mirovnih sporazumov; 4. svobodne in poštene volitve ter spoštovanje njihovih izidov; 5. zaveza k demokratičnim reformam ter spoštovanje splošno priznanih standardov spoštovanja človekovih in manjšinskih pravic; 6. odsotnost diskriminacije manjšinskih pravic; 7. odsotnost diskriminacije ter preganjanja neodvisnih medijev; 8. izvajanje prvih korakov gospodarske reforme (liberalizacija, privatizacija); 9. dobri in kooperativni odnosi s sosedi; 10. skladnost sporazumov med RS in Federalno republiko Jugoslavijo ter med Federacijo BiH in Hrvaško z Daytonskim mirovnim sporazumom (Evropska komisija 1997).

BiH je z EU poglobila odnose junija 1998, ko se je Svet EU sestal z zunanjim ministrom BiH in njegovima namestnikoma ter na njihovo pobudo sprejel Deklaracijo o posebnih odnosih med EU in BiH. Člani Posvetovalne pogajalske skupine EU/BiH so bili predstavniki EK in BiH na državni in entitetni ravni. Skupina je predstavljala forum za tehnično in strokovno posvetovanje na področju javne uprave in zakonodaje ter predvsem pomoč BiH pri vzpostavljanju institucij in pravnega okvira, ki bi ji omogočil oblikovati pogoje za sklenitev pogodbenega razmerja z EU (Evropska komisija 1998a).

V tako imenovanih Poročilih o izpolnjevanju pogojevanja (*Conditionality Reports*) EK letno poroča o izpolnjevanju Luksemburških pogojev.

Za vsako državo je ocenjevala izpolnjevanje pogojev na področju:

- demokratičnih načel,
- vladavine prava in človekovih pravic,
- spoštovanja in zaščite manjšin,
- reforme tržnega gospodarstva,
- regionalnega sodelovanja ter
- spoštovanja določil mirovnih sporazumov (Svet EU 1997).

V prvem poročilu o BiH oktobra 1997 je EK ugotovila, da glede na načrtovane ukrepe močno zaostaja vzpostavljanje skupnih institucij in vladavine prava. V skladu s to oceno je EK predlagala, da za BiH pomoč iz programa PHARE (*Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*) ostane omejena na projekte za izvajanje mirovnih sporazumov (Evropska komisija 1997a).

Drugo poročilo o izpolnjevanju Luksemburških pogojev je EK objavila marca 1998, pripravila pa je tudi operativne sklepe. Nobena od držav ni naredila vidnejšega napredka na nobenem od ocenjevanih pogojev, zato je EK Svetu EU predlagala, da za BiH, Hrvaško in Makedonijo ne začne pogajanj za sklenitev Sporazuma o sodelovanju (Evropska komisija 1998b). Svet EU je ob potrjevanju poročila poudaril, da je napredovanje držav odvisno od njihove pripravljenosti glede izpolnjevanja pogojev.

Tretje poročilo je EK objavila oktobra 1998, prav tako tudi operativne predloge. Sklepi o BiH pa se niso razlikovali od drugega poročila (Evropska komisija 1998c).

Glede na to, da poročila o izpolnjevanju pogojev do leta 1999 niso bila najbolj pozitivna, v tedanji Zvezni republiki Jugoslaviji pa se je zaključila intervencija NATO (*North Atlantic Treaty Organization*) pakta, je EK v operativnih zaključkih četrtega poročila (maj 1999) predlagala ustanovitev Stabilizacijskega in pridružitvenega procesa (SPP) za države JVE (Evropska komisija 1999). Istega leta je bil ustanovljen tudi Pakt stabilnosti, ki se za razliko od SPP, ki deluje kot mehanizem za nadgrajevanje razmerij med EU in posamezno državo, osredotoči na regionalno sodelovanje na področjih politike, gospodarstva in varnosti (Anastasakis in Berchev 2003, 7).

6.3 STABILIZACIJSKI IN PRIDRUŽITVENI PROCES (SPP)

SPP naj bi služil kot orodje za primerno dolgoročno zunanjepolitično strategijo, ki bi pripomogla k razvijanju političnih, gospodarskih in institucionalnih odnosov EU z državami JVE, s pomočjo katerih se države regije približujejo integraciji in morebitnemu članstvu v EU. Tako naj bi poglobil in dopolnil dotedanjo politiko EU v Zahodnem Balkanu in v aktivnejše odnose vključil Republiko Albanijo, BiH, Republiko Hrvaško, Republiko Makedonijo in Zvezno republiko Jugoslavijo, ki do tedaj niso bile vključene v že obstoječe mehanizme institucionalizacije odnosov z EU. Kot nakazuje že njegov naziv, prioritete vključujejo:

- razvoj demokracije, utemeljene na vladavini prava,
- razvoj tržnega gospodarstva in
- boj proti organiziranemu kriminalu (Evropska komisija 2009b).

Že od začetka je bil vzpostavljen kot instrument, ki bo državam regije pomagal pri vzpostavitvi in vzdrževanju stabilnih demokratičnih institucij ter vzpostavljanju odprtih in naprednih gospodarstev, temelječih na evropskih standardih in praksah. SPP je tako bilateralni kot regionalni proces, saj na eni strani vzpostavlja povezave med vsako posamezno državo in približevanjem EU, hkrati pa nadgrajuje tudi regionalno povezovanje med državami SPP (na primer na področju carin, sklepanja prostocarinskih sporazumov ter vračanja beguncev) in njihovimi sosedi. Načelo bilateralnega procesa pomeni, da lahko posamezne države hitreje napredujejo kot druge, če izpolnjujejo dogovorjene pogoje (Kopenhagenske in Luksemburške). Tiste države, ki zaostanejo, jih lahko dohitijo, ko izpolnejo enako stopnjo izpolnjevanja pogojev (Evropska komisija 2009b).

Razširjeni proces je vzpostavil široko obsegajoče progresivno partnerstvo z uvedbo Sporazuma o stabilizaciji in pridruževanju (SSP) za utrjevanje pogodbenih odnosov, ki so skupaj s trgovinskimi koncesijami v obliki avtonomnih trgovinskih ukrepov in finančne pomoči v okviru programa CARDS (*Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation*) sestavljali SPP (Evropska komisija 2009b).²²

SPP je prilagojen notranjepolitičnemu stanju vsake države. Na tak način EU postavlja prioritete reforme, spodbuja omenjene države k njihovem dejanskem sprejemanju, jih oblikuje v skladu z evropskimi modeli in nadzira njihovo implementacijo. Bistveni element SPP-ja je podrobna priprava pred podpisom sporazuma z vsako državo posebej. Uspešna implementacija SSP predstavlja predpogoj za vsako nadaljnje ocenjevanje možnosti posamezne države o njeni pridružitvi k integraciji (Evropska komisija 2009b).

EU si je s povečanjem agende v Zahodnem Balkanu na raznolikih področjih zadala veliko nalogo: transformacijo celotne regije v stabilni in integralni del EU.

Svet EU se je leta 1999 odločil, da bo na podlagi naslednjih poročil EK o izpolnjevanju Luksemburških pogojev preučil možnost začetka pogajanj za sklenitev SSP z BiH (Svet EU 1999). Peto poročilo, objavljeno februarja 2000, za BiH ugotavlja, da je prišla iz faze obnove v fazo politične in ekonomske utrditve, ki zahteva podporo predvsem na področju vzpostavitve institucij in gospodarskih reform (Evropska komisija 2000). To naj bi bila najverjetneje posledica dejstva, da so politične elite, ki so bile vključene v vojno, skoraj sočasno v državah SPP zapustile politično sceno, kar je pripomoglo k poglobljanju odnosov z EU leta 2000. Države so tudi same začele izvajati notranjepolitične spremembe.

Leta 2000 je tako postalo jasno, da je cilj EU »vključitev držav te regije v evropsko politično in gospodarsko dogajanje ter da je SPP osrednja točka politike Sveta EU v Zahodnem Balkanu«. ²³ Prvotnima ciljema, izvajanju mirovnih sporazumov in oblikovanju območja politične stabilnosti ter napredka prek promocije regionalnega sodelovanja med državami JVE, je bilo dodano postopno približevanje EU. Svet EU je junija 2000 v Santa Marii de Feira

---

²² Nov instrument finančno-tehnične pomoči CARDS za obdobje 2000–2006 je namenjen programiranju in financiranju projektov, ki so prvenstveno namenjeni odpravljanju posledic vojne in nestabilnosti ter hitrejšemu doseganju evropskih standardov.

²³ 47. točka Sklepov srečanja Sveta EU v Lizboni, 23. in 24. marca 2000.

potrdil, da so vse države potencialne kandidatke za članstvo v EU in lahko po izpolnitvi Luksemburških pogojev sklenejo SSP.

Instrumenti SPP so bili formalizirani na vrhu v Zagrebu novembra 2000. Zagrebška deklaracija, sprejeta novembra 2000, govori o evropski perspektivi držav JVE, ki temelji na izpolnjevanju enakih kriterijev kot veljajo za ostale države SVE (Kopenhagenskih), na napredku pri izvajanju SSP in regionalnem sodelovanju.²⁴ SPP je tako postal glavni okvir procesa širitve JVE, regionalni pristop pa ostal ključni element politike EU do regije. Na srečanju v Zagrebu je EK tudi najavila, da bo v sredini leta 2001 pripravila Študijo o izvedljivosti za BiH, če bo do takrat izpolnila Luksemburške pogoje.²⁵

6.4 SOLUNSKA AGENDA

V Drugem letnem poročilu o SPP v aprilu 2002 je EK ugotovila, da je bil SPP uspešno orodje stabilizacije, da pa so za nadaljni razvoj regije potrebni dodatni instrumenti. Vrh v Solunu junija 2003 je obogatil SPP z elementi, povezanimi s širitvenim procesom, kot tudi z instrumenti za podporo reformnega procesa v Zahodnem Balkanu (Direkcija BiH za evropske integracije 2009)²⁶. Države Zahodnega Balkana je označil za potencialne kandidatke ter jim omogočil vso potrebno podporo v naporih pri približevanju k EU. Ta se je zavezala k polni podpori projektom držav regije, ki vodijo v stabilno demokracijo, stabilnost in promocijo ekonomskega razvoja.

Sprejeta je bila Deklaracija solunskega sestanka na vrhu EU – Zahodni Balkan, v kateri je vključena tudi vsebina dokumenta EU z naslovom »Solunska agenda za Zahodni Balkan: premik k evropski integraciji«. Deklaracija skupaj z Agendo predstavlja trdno osnovo za usmeritev naporov držav v regiji pri implementaciji reform s ciljem približevanja EU,

---

²⁴ Države so se zavezale k sodelovanju na političnem in trgovinskem področju ter na področju pravosodja in notranjih zadev. Posebna pozornost naj bi bila namenjena izboljšanju nadzora meja in usposabljanju policijskih sil. Evropska komisija je z vpeljavo predpristopnih instrumentov dobila večjo vlogo v državah JVE.

²⁵ Aneks 1 Zagrebške deklaracije.

²⁶ SPP je v Solunu dobil novo dimenzijo z vključitvijo instrumentov, ki so bili sprejeti v okviru predpristopne strategije četrte širitve: (1) uvedba Evropskih partnerstev; (2) izvajanje projektov tesnega medinstitucionalnega sodelovanja (Twinning) v okviru programa CARDS; (3) upravičenost držav JVE do sredstev TAIEX (*Technical Assistance Information Exchange Unit*); (4) izboljšano politično sodelovanje; (5) razširjeno sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev; (6) možnost držav SPP, da sodelujejo v programih EU ter (7) pospeševanje nadaljnega gospodarskega razvoja (Evropska komisija 2009b).

identificira pa tudi instrumente za okrepitev SPP (Evropska komisija 2003a). Odnos sodelovanja med EU in državami SPP temelji na instrumentih in izkušnjah iz procesa širitve, vsebuje pa tudi določene pogoje. Solunska agenda se tudi osredotoči na ključne probleme, ki obremenjujejo države SPP. Med temi izpostavi boj proti kriminalu, korupcijo, sodelovanje z MKSNJ, vrnitev beguncev in boj proti nacionalizmu. Svet EU je EK dodelil večjo vlogo v državah JVE z vpeljavo predpristopnih instrumentov. SPP je postal glavni okvir procesa širitve držav JVE (Evropska komisija 2003b).

6.5 MAPA POTI

V Mapi poti (*Road map*), sprejeti marca 2000, je navedenih 18 reformnih korakov, ki jih je BiH morala izpolniti, da je EK začela pripravljati Poročilo o izvedljivosti pogajanj za sklenitev SSP. To so prioritetni reformni ukrepi, ki nam lahko jasno ponazorijo procese znotraj države. Razdeljeni so na tri sklope: politični koraki, ekonomski koraki ter koraki na področju demokracije, človekovih pravic in vladavine prava (podrobneje ESI 2000).²⁷

Marca 2002 je bil imenovan prvi Posebni odposlanec EU za BiH, Lord Ashdown, ki je bil hkrati tudi Visoki predstavnik za BiH. Njegove naloge, poleg nadzora nad izvajanjem civilnih vidikov Daytonskega mirovnega sporazuma, predvidevajo tudi delo z ljudmi in institucijami BiH in mednarodne skupnosti, da bi se BiH preoblikovala v mirno in stabilno demokratično državo, pripravljeno na vključitev v evro-atlantske institucije. Namen Urada visokega predstavnika je prehod do stanja, ko bo BiH sposobna prevzeti popolno odgovornost za lastne

---

²⁷ *Politični koraki:* sprejetje volilnega zakona in zagotovitev financiranja volitev, sprejetje zakona v javni upravi, ustanovitev stalnega sekretariata v Predsedstvu, soglasje o predsedovanju Svetu ministrov in sprejetje potrebnih pravnih procedur, sprejetje novih pravil in procedur za Parlamentarno skupščino, sprejetje enotnega potnega lista, implementacija zakona o državni mejni službi in zagotovitev sredstev, zagotovitev primernih sredstev za Ustavno sodišče BiH;

Ekonomski koraki: ukinitev plačilnih uradov, ustanovitev državne blagajne, odstranitev vseh trgovinskih omejitev med entitetama, ustanovitev enotnega Državnega urada za standarde v BiH, sprejetje zakona o konkurenci in zaščiti potrošnikov, implementacija zakonodaje o neposrednih tujih investicijah in sprejetje restitucijske zakonodaje;

Koraki na področju demokracije, človekovih pravic in vladavine prava: implementacija zakonov o listini, večji napor na vseh ravneh za ustvarjanje pogojev za vračanje beguncev, implementacija odločitev institucij, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, ter zagotavljanje njihovega primerne financiranja, potrditev in implementacija zakonov o pravni in tožiteljski službi v Federaciji BiH, implementacija zakona o sodišču in tožiteljski službi v RS, sodelovanje z Uradom visokega predstavnika v implementaciji sredstev javnega obveščanja na ravni države in entitet.

zadeve. Po zaprtju Urada visokega predstavnika bo njegovo delo še vedno nadaljeval Posebni predstavnik EU za BiH, ki ima mandat EU za promocijo popolne politične koordinacije (Urad visokega predstavnika za BiH 2009).

EU je januarja 2003 začela s prvo Evropsko policijsko misijo (*European Union Police Mission – EUPM*). Po dveh letih in pol je EK septembra 2002 ocenila, da so priporočila iz časovnega načrta pogajanj v glavnem dosežena. Zaradi osebnega angažmaja Chrisa Pattena (nekdanjega evropskega komisarja za zunanjo politiko) niso bili izpolnjeni čisto vsi pogoji iz Mape poti. Vendar je EU želela dati majhno spodbudo demokratskim procesom v BiH, v upanju da bo to pospešilo harmonizacijo (Kapetanović 2005, 34).

6.6 ŠTUDIJA IZVEDLJIVOSTI

Pomemben korak za poglobitev odnosov z EU je bilo članstvo BiH v Svetu Evrope aprila 2002. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je z resolucijo podala mnenje o prošnji BiH za članstvo. Določene pogoje je morala BiH izpolniti šele po pristopu k Svetu Evrope.²⁸ EU je kot del političnih pogojev te, tako imenovane popristopne pogoje Sveta Evrope, formalno vključila v pogoje za začetek in zaključek pogajanj za sklenitev SSP.

Novembra 2003 je EK izdala poročilo, tako imenovano Študijo izvedljivosti, v kateri ocenjuje napredek, ki ga je BiH dosegla znotraj okvira SPP. Študija ocenjuje, da je BiH naredila napredek pri vzpostavljanju demokratičnih struktur, vladavini prava, stabilizaciji makroekonomske situacije ter sektorskih reform. Še vedno mora dokazati, da je njena vlada sposobna prevzeti vso odgovornost za potrebne reforme. Študija razdeli kriterije za začetek pogajanj o SSP na tri sklope: politični kriteriji, ekonomski kriteriji in zmožnosti prevzeti

---

²⁸ Ti pogoji so bili: (1) izpolnjevanje zavez iz mirovnih sporazumov, vključno z mirnim reševanjem sporov; (2) sodelovanje z MKSNJ, ki zahteva sodelovanje med entitetama; (3) podpis in ratifikacija številnih konvencij in sporazumov, sprejetih v okviru Sveta Evrope; (4) sprejem in izvajanje ustavnih in zakonodajnih dopolnil, ki bodo omogočila izpolnjevanje odločitev Ustavnega sodišča o ustavnih narodih BiH ter dopolnitev volilne zakonodaje v skladu s standardi Sveta Evrope, sprejem začasnih odločitev Visokega predstavnika; (5) sprejem obsežne nacionalne zakonodaje v skladu s standardi Sveta Evrope; (6) aktivno sodelovanje med institucijami na centralni in entitetni ravni pri dejavnostih na področju varovanja človekovih pravic; (7) na državni ravni mora okrepiti sodelovanje oboroženih sil v okviru skupne obrambne politike ter preoblikovati oborožene sile BiH v skladu z demokratičnim načelom nadzora nad oboroženimi silami in transparentnosti obrambnega proračuna (Svet Evrope 2002).

obveznosti, ki izhajajo iz SSP.²⁹ Zadnji sklop poročila se ukvarja s tehničnimi zahtevki, ki spremljajo implementacijo SSP. Ta naj bi bila, po mnenju EK, ogromen izziv za BiH. Pokazalo se je namreč, da je implementacija SSP vseobsegajoč proces, ki zadeva vse elemente političnega telesa BiH. Zaključek Študije izvedljivosti poudari, da je BiH še vedno v procesu formiranja samozadostne države ter da so še vedno potrebne številne reforme. Moč, funkcionalnost in kapaciteta centralne vlade se mora povečati, nadalje je treba najti primerno ravnotežje odgovornosti med entitetami in centralno vlado. Poleg tega mora BiH dokazati, da so Bonska pooblastila Visokega predstavnika še posebej nepotrebna na področjih, ki jih pokriva SSP (Evropska komisija 2003c).³⁰

Pogajanja o SSP so se začela šele eno leto po Študiji izvedljivosti, kajti EK je postavila dodatne pogoje BiH na številnih področjih. Te naj bi BiH, po pričakovanju EK, izvedla v letu 2004.

Področja, ki so bila identificirana kot prioriteta, so:

- izpolnjevanje Luksemburških specifičnih pogojev in popristopnih kriterijev Sveta Evrope,
- učinkovitejše vladanje,
- učinkovitejša državna uprava,
- zagotoviti delovanje Direktorata za evropsko integracijo,
- učinkovita zagotovila za spoštovanje človekovih pravic,
- učinkovito sodstvo,
- boj proti kriminalu, še posebej organiziranemu,
- nadaljevanje strukturnih reform policije z vidika njene racionalizacije,
- zagotoviti primerno delovanje institucij na področju azila in migracij,
- carinska in davčna reforma,

---

²⁹ Glede političnih kriterijev je EK v zaključkih ugotovila, da delitve, ki so bile tako jasne in tragične med vojno, niso v celoti premagane. Ker se z EU lahko pogaja zgolj koherentna in delujoča država, poročilo EK nalaga, da BiH sama preveri svoje notranje možnosti in preference ter predstavi enotno izhodišče partnerjem iz EU. To pa zahteva notranji konsenz ter nadaljevanje reforme vlade in administracije. EK tudi izraža zadržani optimizem glede vprašanja notranjega konsenza, saj lahko aktivno sodelovanje pri pripravi tega poročila izraža nov trend v oblikovanju in izvajanju skupnih politik BiH. Kultura političnega konsenza je namreč predpogoj za učinkovite samozadostne reforme (Evropska komisija 2003c).

³⁰ Poročilo izpostavi šibkost administrativne baze v BiH. Pojavi se potreba po razvoju profesionalne, politično neodvisne javne uprave. Omenjen je tudi problem nesodelovanja z MКСNJ v Haagu, še posebej v primeru RS.

- sprejem in izvajanje proračunske zakonodaje,
- povečana proračunska disciplina na različnih ravneh vlade,
- zanesljiv statistični sistem,
- vzpostavitev celostne trgovinske politike,
- izvedba načrtov entitet za obnovo skupnega trga energetike,
- enotno ekonomsko področje,
- sprejem zakonodaje in delovanje neodvisnega enotnega državnega sistema radio – televizijskega oddajanja (Evropska komisija 2003c).

EK je potrdila Študijo izvedljivosti, napredek pa je odvisen od BiH same. EK je tudi predlagala okrepitev političnega dialoga, potencialni status kandidatke pa je odvisen tudi od izpolnjevanja pogojev, ki so izven pristojnosti EK. Tu gre zlasti za reforme, ki so potrebne za izvajanje mirovnih sporazumov in se nanašajo na obrambne sile in obveščevalno službo. Začetek pogajanj za sklenitev SSP je Komisija pogojila z reformo Mestne uprave Mostar in bojem proti organiziranemu kriminalu. Prav tako bo pomembno sodelovanje BiH z Visokim predstavnikom/Posebnim predstavnikom EU v BiH. EK bo v oceni pred začetkom pogajanj za sklenitev SSP upoštevala tudi izpolnjevanje teh pogojev, ker bo BiH z njihovim izpolnjevanjem dokazala, da je demokratična država.

Svet EU je julija 2004 sprejel sklep, s katerim je potrdil prvo Evropsko partnerstvo z BiH in med prednostne naloge uvrstil predvsem predlagane ukrepe EK iz Poročila o izvedljivosti za začetek pogajanj za sklenitev SSP.³¹ Evropsko partnerstvo je za države JVE pomemben dokument, ker predstavlja načrt za prehod iz statusa potencialne kandidatke v status kandidatke in temelji na individualnem pristopu, ki upošteva specifične probleme posameznih držav. Države (potencialne) kandidatke so morale pripraviti Akcijski načrt za izvajanje nalog, predpisanih v Evropskih partnerstvih z jasno določenim terminskim načrtom v obliki dokumenta Nacionalnega programa za približevanje EU (Svet EU 2004a).

V mnenju EK iz leta 2005 je zapisano, da je BiH naredila opazne korake v reformnem procesu, še posebej na področju, ki jih pokriva Študija izvedljivosti iz leta 2003 s 16

---

³¹ Evropsko partnerstvo je dokument, oblikovan po vzoru Pristopnih partnerstev za države SVE. Njegov namen je identifikacija kratkoročnih (od 1 do 2 leti) in srednjeročnih (od 3 do 4 leta) prioritet v predpristopnem procesu, ki odražajo stopnjo odnosa posamezne države z EU.

prioritetnimi področji, in tudi pri izvajanju kratkoročnih ukrepov iz Evropskega partnerstva. Poudarila je, da mora nadaljevati s sodelovanjem z MKSNJ, sprejeti manjkajočo zakonodajo na področju javnega radiotelevizijskega oddajanja ter zagotoviti izvajanje reforme policije. Neizpolnjevanje teh pogojev bi lahko preprečilo začetek pogajanj za sklenitev SSP.

EK je oktobra 2005 Svetu EU predlagala začetek pogajanj za sklenitev SSP z BiH in mu posredovala predlog za pogajalske smernice. Neizpolnjen pa ostaja ključni pogoj za začetek pogajanj, in sicer reforma policije. EK v mnenju poziva Parlamentarno skupščino BiH, naj sprejme dogovor o restrukturiranju policije, poleg tega EK poziva BiH k nadaljevanju reformnih procesov (Evropska komisija 2005).

Skoraj enotno mnenje o Študiji izvedljivosti je, da morajo državne institucije odločneje izvajati reforme in da mora mednarodna skupnost postati le zunanji opazovalec (Kapetanović 2005, 8).

6.7 FINANČNA POMOČ EU DRŽAVAM POTENCIALNIM KANDIDATKAM

EU podpira implementacijo skupnih politik s finančnimi programi, ki so namenjeni pomoči državam pri izvajanju potrebnih političnih, ekonomskih ter institucionalnih reform v skladu z EU standardi in so razdeljeni v naslednje skupine:

- programi, namenjeni državam članicam EU,
- predpristopni programi, namenjeni državam kandidatkam in potencialnim kandidatkam za članstvo v EU,
- programi, namenjeni tretjim državam (Direkcija BiH za evropske integracije 2009).

Predpristopna pomoč vzpodbuja regionalno sodelovanje in pripomore k trajnostnemu razvoju, zmanjševanju revščine ter izboljšanju kvalitete življenja civilnega prebivalstva. Glavni namen je podpora političnim (vladavina prava, zaščita manjšin in uveljavljanje človekovih pravic) in ekonomskim reformam (vzpostavitev tržnega gospodarstva, rast zaposlovanja), zato sta reformni in pristopni proces zelo tesno povezana. Vsi programi se izvajajo v skladu s pravili o upravljanju projektnih ciklusov EK, za upravljanje s programi pa so zadolžena osrednja državna telesa in telesa EK.

BiH je postala porabnica finančne pomoči najprej v obliki humanitarne pomoči v letih 1995–2001 v višini 540 milijonov evrov, kasneje pa iz programa OBNOVA v letih 1996–2000. V naslednjem obdobju med leti 2001–2006 pa je razpolagala s sredstvi iz programa CARDS.

Oba programa sta bila namenjena tretjim državam oziroma potencialnim kandidatkam, za obdobje 2007–2013 pa ju je nadomestil program IPA (Direkcija BiH za evropske integracije 2009). Zato bodo ti trije programi v nadaljevanju tudi podrobneje predstavljeni.

OBNOVA

Program, vzpostavljen leta 1996, je v obdobju do leta 2000 razpolagal s finančnimi sredstvi v višini 400 milijonov evrov za pomoč BiH, Hrvaški, Zvezni republiki Jugoslaviji in Makedoniji. Program je bil namenjen intervencijam in projektom regionalnega in čezmejnega sodelovanja, obnovi infrastrukture in drugih privatnih ali javnih objektov, poškodovanih med vojno, razminiranju vojnih področij, konsolidaciji demokracije civilne družbe, vračanju beguncev in njihovi reintegraciji, pripravi proizvodnih obratov za ponoven gospodarski zagon, razvoju privatnega sektorja, vzpodbujanju investicij ter krepitvi nevladnih organizacij, kulturnih in izobraževalnih ustanov. BiH je v ta namen iz sredstev programov OBNOVA in PHARE v obdobju 1996–2000 prejela okoli 778 milijonov evrov (Evropska komisija 2009b).

PHARE

Program PHARE je bil od leta 1989 namenjen pospeševanju večstrankarske demokracije in obnovi gospodarstva po razpadu komunističnega sistema. Po 1997 se je program preusmeril na predpristopne prioritete in postal glavni finančno-tehnični instrument predpristopne strategije za države kandidatke. Cilj programa je bil pripraviti kandidatke oziroma potencialne kandidatke za popolno uveljavitev *acquis communautaire*, s čimer bi se skrajšala prehodna doba v polnopravno članstvo, vzpostavitev močnih javnih institucij, ki so sposobne delovati v okolju EU, in koriščenje strukturnih in kohezijskih skladov po vključitvi. Do leta 2000, ko je program PHARE zamenjal program CARDS, so bile tudi države Zahodnega Balkana (Albanija, BiH in Makedonija) upravičene do sredstev iz programa PHARE (Evropska komisija 2009b).

CARDS

EU je decembra 2000 ustanovila program tehnično-finančne pomoči CARDS (*Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation*) s ciljem pomagati državam JVE v SPP ter pri implementaciji pogojev, izhajajočih iz SSP za posamezno državo podpisnico. Program je predvideval delovanje do konca leta 2006, v tem obdobju pa je bilo za

koriščenje Albaniji, BiH, Hrvaški, Makedoniji ter Srbiji in Črni gori namenjenih 4,86 milijard evrov.³²

Program CARDS se je delil na nacionalno in regionalno komponento. Medtem, ko je bila nacionalna namenjena posameznim državam, je regionalna financirala aktivnosti, ki so se izvajale v več državah hkrati na področjih, kjer je skupno delovanje prinašalo bolj učinkovite rezultate. BiH je tako iz programa CARDS v letih 2000–2006 prejela za 503 milijonov evrov finančne pomoči v obliki nepovratnih sredstev, iz sredstev regionalne komponente CARDS pa 280 milijonov evrov. Ta so bila namenjena državnim telesom na vseh nivojih, javnim institucijam, ki so sredstva dodeljevala naprej planiranim in dodelanim projektom združenj, zvez, fundacij ter nevladnih organizacij (Direkcija BiH za evropske integracije 2009).

IPA

Leta 2007 je program IPA (*Instrument for Pre-Accession Assistance*) nadomestil vse predhodno predpristopno pomoč v enoten instrument; nadomeščeni so bili tako programi PHARE, ISPA, SAPARD in CARDS, ki so se izvajali med leti 2000–2006. Glavni namen za osnovanje programa IPA je bil, da karseda uspešno prilagodi raznolike cilje in razvoj posamezne države koristnice ter omogoči usmerjeno in učinkovito podporo v skladu z njihovimi potrebami in razvojem. Enotni okvir tako za kandidatke (trenutno Hrvaška, Makedonija in Turčija) kot potencialne kandidatke (Albanija, BiH, Črna gora in Srbija) članstva v EU naj bi poenostavil prehod iz enega statusa v drugega (Delegacija Evropske komisije v BiH 2009). Enoten program IPA za obdobje 2007–2013 naj bi pripomogel k večji jasnosti in doslednosti postopkov ter doseganju boljših rezultatov z razpoložljivimi viri.³³

---

³² Sredstva programa CARDS so bila namenjena vračanju beguncev, razvoju institucionalnega in zakonodajnega okvirja, ki je podpiral razvoj demokracije, vladavino prava in pravic manjšin, razvoj civilne družbe, neodvisnost medijev in boj proti organiziranemu kriminalu. Spodbujal je gospodarske in socialne reforme, zlasti s poudarkom na odpravljanju revščine, enakosti spolov, izobraževanju, strokovnemu usposabljanju in obnovi okolja. Prednostno nalogo je predstavljalo regionalno povezovanje med državami koristnicami programa, njihovo sodelovanje z EU in ostalimi kandidatkami za članstvo v EU.

³³ V ciljih programa IPA je zapisano, da bo program pripomogel k utrditvi demokratičnih institucij in vladavine prava, reformi javne uprave, izvrševanju ekonomskih reform, pospeševanju spoštovanja človekovih pravic, kot tudi pravic manjšin in enakosti med spoloma, podpirala razvoj civilne družbe in napredek v regionalnem

Z namenom, da bi se omogočilo čim bolj učinkovito izpolnjevanje ciljev posameznih koristnic programa, je IPA sestavljena iz petih različnih komponent:

- prehodna pomoč in izgradnja institucij,
- regionalno in čezmejno sodelovanje,
- regionalni razvoj,
- razvoj človeških virov,
- razvoj podeželja (Delegacija Evropske komisije v BiH 2009).

Zadnje tri postavke veljajo za države kandidatke, medtem ko so finančne ugodnosti potencialnim kandidatkam na voljo zgolj znotraj prvih dveh komponent.

Za obdobje 2007–2013 je bilo v okviru programa IPA namenjenih 11,5 milijard evrov. V ta namen je oblikovan večletni finančni okvir za posamezna triletna obdobja, prilagojen politični, ekonomski in upravni situaciji vsake države in posamični komponenti posebej. Države kandidatke oziroma potencialne kandidatke naj bi s sredstvi finančne pomoči hitreje in učinkoviteje dosegle Kopenhagenske politične in ekonomske kriterije, kakor tudi prilagoditve *acquis communautaire*. Tako je za finančno pomoč BiH v letih 2007–2012 predvidenih med 62 in 110 milijoni evrov letno. Vendar pa morajo države koristnice sredstev prispevati tudi lastna sredstva iz nacionalnih programov (Evropska komisija 2009b).

BiH pa ima kot potencialna kandidatka EU možnost črpanja sredstev iz programov TAIEX in TWINNING, ki sta namenjena nudenju tehnične pomoči pri uveljavljanju in izvajanju reform ter kriterijev, postavljenih v Kopenhagenu (Direkcija BiH za evropske integracije).

6.8 SPORAZUM O STABILIZACIJI IN PRIDRUŽEVANJU (SSP)

SSP je za države Zahodnega Balkana ključni korak na poti k polnopravnemu članstvu EU. Je nova, tretja generacija evropskih sporazumov. Kot pove samo ime, je cilj sporazuma zagotoviti ekonomsko in politično stabilnost ter blaginjo v regiji, ki jo je razdejala vojna po

---

sodelovanju ter prispevala k trajnostnemu razvoju in odpravljanju revščine. Glavni cilj poenotenega instrumenta pa je, da se nacionalne oblasti usposobi za samostojno črpanje pomoči.

razpadu SFRJ. V SPP se države v čakalnici za vstop v EU prilagajajo evropskim standardom. SSP se podpiše za neomejen časovni rok.³⁴

Mešan značaj sporazuma pomeni, da so za področja sodelovanja deloma odgovorne države članice in deloma EU. SSP ureja odnose BiH z EU na vseh treh stebrih EU (Evropska skupnost – ekonomske politike in skupni trg, Skupna zunanja in varnostna politika ter Pravosodje in notranje zadeve). Podpisnica sporazuma mora izvesti številne politične, gospodarske in pravosodne reforme, EU pa ji v zameno nudi niz konkretnih koristi, vključno s finančno pomočjo, trgovinskimi olajšavami in olajšanjem vizumskih postopkov (Delegacija Evropske komisije v BiH 2009).

Glavni elementi SSP so:

- promocija prostega pretoka dobrin,
- ustvarjanje učinkovitih institucij,
- razvoj tržnega gospodarstva,
- zmanjševanje stopnje kriminala in korupcije,
- promocija reforme višjega šolstva,
- razvijanje demokracije, človekovih pravic in neodvisnih medijev ter
- izboljšanje transportne infrastrukture regije.

Sporazum mora biti ratificiran v vseh parlamentih držav članic, EP in parlamentu BiH, da lahko stopi v veljavo, prav zaradi svojega mešanega karakterja (Delegacija Evropske komisije v BiH 2009).

Pogoj za začetek pogajanj glede sklenitve SSP je dokazana zadovoljiva stopnja stabilizacije. BiH je formalno odprla pogajanja za podpis SSP novembra 2005. Pogajanja se lahko

---

³⁴ Za razliko od klasičnih Sporazumov o pridruženju (tako imenovani Evropski sporazumi), ki so jih podpisale države pristopnice iz četrtega kroga širitve leta 2004, se država podpisnica obveže, da bo sklenila bilateralne sporazume z državami, ki sodelujejo v SPP, in z državami kandidatkami. Razlikuje pa se tudi v evolutivni klavzuli in poudarjanju regionalnega sodelovanja na Zahodnem Balkanu (Direkcija BiH za evropske integracije 2009). Evolutivna klavzula (*Evolutionary Clause*) je formulacija iz SSP, s katero država, ki začenja pridruženje, izraža svojo opredelitev za pristop EU, kar EU tudi potrjuje. Na podlagi evolutivne klavzule bo BiH potrdila status potencialne kandidatke, kar je veliko več od tega, kar so dobile države podpisnice Evropskega sporazuma (Inštitut za javne finance 2009).

zaključijo, ko država doseže napredek na področjih, ki so bistvena za izvajanje sporazuma – napredek glede vzpostavitve zakonodajnega in institucionalnega okvira in administrativne sposobnosti za izvajanje SSP.

Pogajanja so dobro napredovala s tehničnega vidika, saj je bil tehnični del pogajanj zaključen decembra 2006. Maja 2007 so države članice podprle rezultat pogajanj, a hkrati poudarile, da mora BiH za zaključek SSP izpolniti pogoje, ki jih je EU postavila že pred začetkom pogajanj. Zaključek pogajanj je bil odvisen predvsem od izvedbe ključnih reform. Med njimi je bila še posebej problematična reforma policije, poleg reforme sredstev javnega obveščanja in reforme javne uprave. Dolgo časa pa je bilo odprto tudi vprašanje sodelovanja z MKSNJ v Haagu (Majstorović 2008). Do podpisa dokumenta BiH z EU pa je le prišlo 16. junija 2008 pod slovenskim predsedstvom EU. S podpisom SSP je BiH stopila v prvo pogodbeno razmerje z EU, naslednji korak je pridobivanje statusa države kandidatke za članstvo v EU.

Svet EU je januarja 2006 na predlog EK sprejel Sklep o sklenitvi dopolnjenega Evropskega partnerstva, ki je kot ključne prednostne naloge vključeval:

- popolno sodelovanje z MKSNJ v Haagu glede obtožencev, ki so še na svobodi,
- popolno izvajanje Sporazuma o prestrukturiranju policije iz oktobra 2005,
- sprejem potrebne zakonodaje na področju javne radiotelevizije na ravni držav in entitet ter začetek izvajanja sprejete zakonodaje,
- zagotovilo o ustreznem financiranju in usposobljenosti vseh ministrstev in ustanov na državni ravni,
- sprejem in začetek izvajanja akcijskega načrta za reformo javne uprave ter
- vzpostavitev notranjega trga v celotni BiH (Svet EU 2006).

6.9 POROČILO O NAPREDKU

Napredek držav pozorno spremlja in redno ocenjuje EK. Vsako leto (od marca 2002) jeseni Svetu EU in EP poroča o napredku, ki so ga države Zahodnega Balkana dosegle. Poročilo kratko opiše razmerje med BiH in EU, analizira situacijo v BiH na podlagi političnih in ekonomskih kriterijev za članstvo ter opredeli zmožnosti BiH za implementacijo evropskih standardov. Poročilo temelji na vrsti virov. Ti vključujejo prispevek vlade BiH in držav članic, poročila EP ter informacije mednarodnih in nevladnih organizacij.

EU je januarja 2006 podaljšala mandat EUPM še za dve leti, kar je pomenilo, da BiH vsaj toliko časa ne bo izpolnjevala političnih pogojev za dokončanje pogajanj o SSP. Večji del SSP je že bil dogovorjen, sklenitev sporazuma pa je bila odvisna od napredka pri sodelovanju z MKSNJ, reformo policije in zakonodajo na področju radijskega oddajanja. V rednem poročilu o napredku BiH za leto 2006 je EK pri izpolnjevanju političnih pogojev opazila napredek na področju vladavine prava in utrditve demokracije, kar je BiH dokazala na splošnih volitvah oktobra 2005. Pohvalila je tudi sprejem Strategije reforme javne uprave. Dodatni napredek je EK pričakovala na področju reforme policije, sodelovanja z MKSNJ, zakonodaje na področju radijskega oddajanja in reforme javne uprave. EU je za napredek pričakovala tudi sprejetje ustavne reforme, ki bo omogočila delovanje institucij tako na ravni države kot na ravni entitet. EU je priporočila tudi izvedbo konkretnih ukrepov za doseg enotnega trga znotraj države ter splošno krepitev administrativne sposobnosti za prevzem pravnega reda (Evropska komisija 2006).

EP je februarja 2006 sprejel Resolucijo o prihodnosti BiH, v kateri je bilo poudarjeno, da mora biti napredek v pogajanjih za sklenitev SSP odvisen od sposobnosti treh skupnosti Bošnjakov, Srbov in Hrvatov, da skupaj prevzamejo odgovornost in lastništvo nad procesom približevanja EU. Visokega predstavnika EU je EP pozval, naj pooblastila uporablja omejeno ter na ta način omogoči razvoj demokratičnih institucij. EP meni, da je BiH v fazi prehoda vzpostavitve miru v fazo graditve države in oblikovanja ustreznega zakonodajnega okvira (Mehikić 2007).

Svet EU pa je maja 2006 izrazil razočaranje nad napredkom BiH, saj parlament BiH ni sprejel ustavne reforme. BiH je pozval k izvajanju načrtovanih reform, ki bodo državi omogočile, da bo dosegla evropske standarde (Svet EU 2006a). BiH v letu 2006 ni naredila nobenega večjega napredka, ker so se politične stranke ukvarjale s predvolilno kampanjo za volitve oktobra 2006. Kampanja je pokazala, da je nacionalizem še vedno zelo razširjen in da etnične skupine ne sodelujejo zadovoljivo. Tudi komisar za širitev Olli Rehn je v govoru pred Evropskim parlamentom, 14. marca 2007, izrazil razočaranje zaradi počasnega reformnega procesa v BiH. Za zaključek pogajanj za sklenitev SSP naj bi bili ključna sodelovanje z MKSNJ ter reforma policije. Podprl je tudi poslanko EP, ki je v svojem poročilu zahtevala, da Svet EU okrepi pritisk na BiH, predvsem RS, da nadaljuje z načrtovanimi reformami glede reforme policije (Evropski parlament 2007).

Poročilo o napredku 2007 je v tem smislu podobno drugim. EK je ugotovila, da se je napredek BiH upočasnil, predvsem glede doseganja političnih pogojev, in da so reforme ogrožene zaradi okrepitve nacionalistične retorike, prisotne v politični razpravi. BiH po mnenju EK ni izvedla ključnih prioritetenih reform iz Evropskega partnerstva, med katerimi je bila najbolj izpostavljena reforma policije. BiH ni pokazala zadostne administrativne in institucionalne usposobljenosti, da bi lahko samostojno upravljala državo, zato je bil podaljšan mandat Posebnega odposlanca EU/Visokega predstavnika za BiH do 30. junija 2008. Komisija je ocenila, da bo za zaključek pogajanj o sklenitvi SSP ključno vlogo odigrala predvsem okrepitev državne uprave, okrepljeno sodelovanje z MKSNJ ter izvajanje ratificiranih dokumentov iz po-pristopnih pogojev Sveta Evrope. EK je, tako kot za ostale države, negativno ocenila podpis bilateralnega sporazuma o imuniteti z ZDA. Na ekonomskem področju je BiH prav tako zaostala za ostalimi državami regije in bo morala narediti še znaten napredek, da se bo v dolgoročnem obdobju sposobna spopasti s pritiski konkurence na enotnem trgu (Evropska komisija 2007a). Omenjena področja je EK opredelila kot kratkoročne prioritete v dopolnjenem Evropskem partnerstvu (Evropska komisija 2007b).

Poleg tega je EK predlagala, da v letu 2008 vse države podpišejo SSP. BiH, ki je bila še v fazi pogajanj, naj bi postopek podpisovanja SSP zaključila pod pogojem, da bo popolno sodelovala z MKSNJ v Haagu. EK je tudi določila, da je čas, da države JVE regije same prevzamejo odgovornost za regionalno sodelovanje, hkrati pa se tudi zaveda, da bo podpora javnosti in državljanov EU ključnega pomena za končno dejanje širitve, in da bodo ključno vlogo pri tem morale odigrati države članice (Mehikić 2007).

7 POLICIJSKA REFORMA

Potreba po neodvisni reformi policije se je kazala že dolgo pred dejanskim postopkom reformiranja. Med leti 1992–1995, ko je v BiH potekala vojna, je bila policija glavni instrument etničnega čiščenja tako v RS kot tudi na področju hrvaškega dela Federacije BiH. Ob koncu so tako na ozemlju države BiH obstajale tri policijske sile: bošnjaška, hrvaška in srbska, vsaka s svojimi pooblastili in pristojnostmi. Bošnjaške in hrvaške policijske sile so se od takrat združile, vsaj na papirju, medtem ko je RS zavračala vse napore, da bi se policijske sile vseh etničnih skupin združile oziroma da bi se vsaj strukturno reformirale. Policija na ozemlju države BiH je tako ostala izrazito politično pogojena in delovala glede na ukaze politikov v zvezi z implementacijo Daytonskega mirovnega sporazuma, posebej na področju vračanja beguncev. Vključena je ostala tudi v organiziran kriminal. Pogosto pa se je s strani mednarodne skupnosti smatralo, da policija RS vključuje vojne zločince in varuje obtožence MKSNJ v Haagu (Fischer 2007).

7.1 ODPRTJE POGAJANJ ZA SKLENITEV SSP

Nesposobnost, da bi BiH v polnosti izvrševala določila iz Daytonskega mirovnega sporazuma je rezultirala v zastoju napredka v evropskih integracijah. Študija izvedljivosti o pripravljenosti BiH za (potencialno) članstvo v EU, ki jo je EK objavila novembra 2003, je med 16 področji, ki so bila opredeljena kot prioriteta, izpostavila tudi vladavino prava in reformo policije (Evropska komisija 2003a).³⁵

Ob koncu leta 2003 je Urad visokega predstavnika oznanil, da bo reforma varnostnih struktur BiH ena od prioritet dela v letu 2004. Pregled policije, ki ga je pripravila EK v juniju 2004, v zaključku poda mnenje, da je javna varnost na zadovoljivem nivoju, stopnja vsakodnevnega kriminala pa pod povprečjem EU. Imajo tudi precejšen odstotek rešenih kriminalnih dejanj. Pomanjkljivost policije BiH je v organizacijskem vidiku, saj so nekatera področja

---

³⁵ Ločeno poročilo, ki ga je pripravil Svet EU in je rezultat podrobnega pregleda policijskih agencij BiH, poroča o številnih policijskih pomanjkljivostih, kot so kompleksnost strukture, izdatki, odsotnost enotnih evidenc in uporaba različnih informacijskih sistemov, kar naj bi oviralo boj proti kriminalu. Sicer poročilo pozitivno ocenjuje vzpostavitev nekaterih policijskih institucij na državni ravni (kot na primer Državna služba za meje ter Državna agencija za preiskave in zaščito), vendar poudari, da so za učinkovit boj proti kriminalu potrebne širše reforme in večje uveljavljanje kapacitet na državnem nivoju (Svet EU 2004b).

preobremenjena in trpijo pomanjkanje policijskega osebja, medtem ko je na drugih ravno nasprotno. Vsem območjem pa je skupno, da nimajo primerne opreme za opravljanje dolžnosti in da je osebje razdeljeno ne po profesionalnem in tehničnem kriteriju, temveč glede na etnično pripadnost (Evropska komisija 2004).

Da bi se izognili zmedi v interpretacijah, kaj so zahtevani kriteriji, ki morajo biti izpolnjeni za začetek pogajanj za sklenitev SSP, so Christopher Patten, Javier Solana in Olli Rehn³⁶ v srečanjih z voditelji BiH, kot tudi na srečanjih Komisije za reformo policije v letih 2004 in tudi 2005 jasno izpostavili tri kriterije, od katerih je odvisno izpolnjevanje pogojev:

- izključna pristojnost za vse policijske zadeve (vključujoč zakonodajo in proračun) je na državni ravni;
- odsotnost političnega vplivanja na delo policije;
- policijska območja so osnovana glede na tehnične potrebe in neodvisno od politične in etnične pripadnosti (Urad visokega predstavnika za BiH).

Junija 2004 je BiH dobila zavrnitev prošnje za članstvo v Partnerstvu za mir s strani NATO. Vzrok je bil, poleg nesodelovanja z MKSNJ glede izročanja vojnih zločincev, zlasti s strani Republike Srbske (RS), tudi neizpeljana reforma policije. Blokiranje naporov po racionalizaciji policije BiH s strani RS je še posebej postalo kritično, ko je EK postavila reformo policije kot predpogoj za začetek pogajanj za sklenitev SSP (Fischer 2007).

Spomladi 2004 je Paddy Ashdown, Visoki predstavnik za BiH, napovedal uporabo vseh sredstev proti političnemu vodstvu RS, ki BiH zavira pri izpolnjevanju mednarodnih obvez in približevanju EU. Prav tako je napovedal vzpostavitev Komisije za restrukturiranje policije (v nadaljevanju KRP), katere namen je organiziranje policije na način, ki bi okrepil državno institucijo. Vsi predhodni pozivi po vzpostavitvi tovrstne komisije so bili prezrti. KRP naj bi tako vzpostavila enotno strukturo (zakonodajo in morebitne dopolnitve ustave) policije za celotno državo, ki bi bila pod nadzorom sveta ministrov BiH. Urad visokega predstavnika za BiH pa je podal 12 navodil, med katerimi sta bili najpomembnejši, da ima, podobno kot v

---

³⁶ Christopher Patten, Komisar za zunanje odnose EU 2000–2004, Javier Solana, Visoki predstavnik EU za skupno zunanjo in varnostno politiko, ter Olli Rehn, Komisar EU za širitev 2004–2009.

članicah EU, državna vlada nadzor nad delom policije, hkrati pa naj bi policija odražala etnično strukturo države. Bila naj bi torej multietnična³⁷.

Vendar je treba tukaj izpostaviti pooblastila Visokega predstavnika za BiH, ki nima možnosti spreminjati ustave, podpisane v Daytonu. Njegova naloga je, da izvaja nadzor nad implementacijo ustave BiH. V primeru reforme policije lahko predlaga dopolnila k ustavi, vendar jo lahko spremeni le parlament BiH z dvotretjinsko večino spodnjega doma parlamenta. EK namreč vztraja pri načelu, da odgovornost za reformo policije prevzame država BiH in ne mednarodna skupnost. Le tako lahko dosežejo, da so državne politične strukture primerno pripravljene in funkcionalne za uspešen evropski integracijski proces v interesu državljanov (Urad visokega predstavnika z BiH 2009).

KRP je bila formalno ustanovljena 2. julija 2004. Večino od 19 članov je imenoval Visoki predstavnik, vendar so imele tudi lokalne oblasti pravico do kadrovanja.³⁸

Kmalu se je izkazalo, da KRP ne sestavljajo profesionalci, neodvisni od političnega vpliva. Najprej je bila pod vprašaj postavljena pristojnost KRP, da predlaga ustavne spremembe. Pri tem so se sklicevali na ustavna pooblastila, ki jih ustava podeljuje vladam entitet. Člani entitet s prevladujočim hrvaškim prebivalstvom so v KRP podpirali prizadevanja za reformo tako kantonalnih kot tudi entitetnih policijskih sil (Fischer 2007, 58–59).

Težave, s katerimi se je spopadala KRP, je oktobra 2004 odlično povzel Javier Solana, Visoki predstavnik EU za skupno zunanjo in varnostno politiko. Ta je člane KRP nagovoril: »Naloga KRP ni, da se skrijejo za določili trenutne ustave, temveč da zagotovijo model delovanja policije v BiH. Če to pomeni spremembe v ustavi ali spremembe v pristojnostih, ki jih ustava dodeljuje, potem je naloga KRP, da predlaga te spremembe. Vem, da vaša ustava ne izključuje takšne možnosti, pravzaprav je temelj za takšne aktivnosti« (Anevni Avaz 2004).

Predstavniki EU so večkrat opozarjali, da bodo neučinkovitemu boju proti kriminalu sledile posledice za integracijo z EU. BiH potrebuje temeljito in sistematično reformirano državno policijo po vzoru evropskih držav, neodvisno od političnih vplivov, vključno z zakonodajo in financiranjem (Fischer 2007, 59).

---

³⁷ Tiskovna konferenca Visokega predstavnika Paddyja Ashdowna, 30. junij 2004, Sarajevo.

³⁸ Čeprav je bilo od začetka jasno, da je vzpostavitev KRP namenjena odvzemu nadzora nad policijo s strani entitet, so v njej sodelovali tudi predstavniki RS. V tem času je bila RS namreč pod velikim pritiskom mednarodne javnosti zaradi izročanja obtožencev vojnih zločinov, zato niso želeli biti označeni kot zaviralci reformnega procesa.

Pred začetkom dela KRP je EUPM pripravila predlog, ki je služil kot izhodišče za delo KRP. Predlog je vseboval vzpostavitev mesta direktorja policije, ki bi ga nadziralo državno ministrstvo za varnost. Načrt tudi predvideva razdelitev območja na pet policijskih regij, in sicer glede na število ljudi v regiji, geografsko velikost, pogostost kriminalnih dejanj, transportni in ekonomski model ter sposobnost sodelovanja z drugimi partnerji uveljavljanja prava.

Pri pripravi predloga EUPM so izhajali iz predpostavljanih, da bi premajhno število regij (dve ali tri) oslabilo učinkovito kontrolo, medtem ko bi preveč regij (deset in več) povzročalo težave pri koordinaciji. Predlaganih je bilo pet regionalnih centrov ne glede na kantonalne in entitetne meje (Banja Luka, Sarajevo, Mostar, Tuzla in Zenica). S tem se niso strinjali člani KRP s strani RS, prav tako pa se niso strinjali s prenosom policijskih pooblastil na državno raven. Njihovo izhodišče je bilo, da bi se le manjša poblastila prenesla na državno raven, medtem ko naj bi vsakodnevno policijsko delo in proračun ostala na ravni entitet. Ob razpustu KRP decembra 2004 v poročilu piše, da so sicer dosegli profesionalni konsenz, vendar je bilo popolno strinjanje nemogoče zaradi omejevanja s strani entitetnega zbora RS (Urad visokega predstavnika 2004).

Odločitev o številu regij so tako prepustili Visokemu predstavniku, ki je januarja 2005 predlagal deset regij, nad katerimi naj bi imela izključno pristojnost državna raven, tudi v primeru vseh policijskih institucij. Sicer je načelo desetih regij res sledilo tehničnemu kriteriju primerne učinkovitosti, vendar pa je predlog izgubil karakter multietničnosti, kar je bil njegov prvotni namen (Fischer 2007).

Zaradi pritiskov mednarodne skupnosti na politike RS glede izročanja vojnih zločincev in reforme policije je kar nekaj politikov odstopilo. Vse pomembne politične stranke RS so predlog reforme policije označile kot nesprejemljiv, z obrazložitvijo, »da so pristojnosti RS rezultat štiriletnega boja srbskih državljanov in ne darilo mednarodne skupnosti«. Veliko podporo so politične stranke uživale tudi s strani srbskih politikov in srbske ortodoksne cerkve. Ti so Ashdownu očitali spreminjanje določil Daytonске ustave, s čimer naj bi srbsko prebivalstvo izgubljalo zaupanje v demokratični proces v BiH (Fischer 2007, 62).³⁹

---

³⁹ Ob rešitvi statusa Kosova so namreč verjeli, da bo RS priključena Republiki Srbiji in so zato večkrat pozivali k nesodelovanju pri zahtevah EU in mednarodne skupnosti. Prizadevanja Visokega predstavnika Ashdowna pa so podprli srbski zavezniki Rusi, ZDA, Velika Britanija, EU in NATO.

KRP je obljubila dogovor o reformah do konca maja 2005, saj so poudarjali, da je obstoj entitet zagotovljen z Daytonsko ustavo, namen restrukturiranja policije pa je dati ljudem sposobno in učinkovito policijo za boj proti kriminalu. Vendar so prenos policijskih pooblastil iz entitetne na državno raven in policijska območja, začrtana ne glede na meje entitet ostale ključne točke nestrinjanja.

Kljub vsemu so na srečanju na Vlačiču, konec aprila 2005, člani KRP vseeno dosegli načelni dogovor o policijski oblasti, ki bi zagotavljala entitetno in kantonalno sodelovanje uveljavljanja politik na državnem nivoju. Tako naj bi imel direktor lokalne policije dva namestnika, enega za namene sodelovanja in drugega za regijske akcije. S tem bi dosegli povezovanje lokalne in državne ravni delovanja policije (Fischer 2007).

Blokada dogovarjanj s strani RS politikov (posebej vladajoče SDS) je povzročila zelo jasne in odločne odzive. Ti so ocenjevali, da bodo blokade povzročile izolacijo namesto integracijo s strani EU. Na tak način naj bi BiH zaostala v dogovarjanju z EU za ostalimi državami regije Zahodnega Balkana, kar bi blokiralo njeno nadaljnjo pot.

Ker EK ni prejela pobude RS z željo po sodelovanju, dogovor o reformi policije pa ni bil sklenjen do 30. maja 2005, je EK 1. julija 2005 ponovila, da je edina ovira za začetek pogajanj o SSP neizpeljana policijska reforma. Začetek pogajanj za sklenitev SSP pa je bil prestavljen do izpolnitve pogoja. Urad visokega predstavnika je še vedno verjel, da je za obnovev pogovorov primernejši diplomatski pritisk kot pa grožnja s sankcijami.

Pogajanja so potekala v poletju 2005, vendar je 15. septembra 2005 parlament RS zopet zavrnil dogovor o policijskih območjih, ki bi se raztezala prek entitetnih meja (Fischer 2007).

Kot rezultat močnega mednarodnega pritiska na Čovića, predsednika Hrvaške demokratske skupnosti (HDZ BiH), in Dodika, predsednika Vlade RS, je parlament RS volil o sprejemu treh zahtevanih načel s strani EK o reorganizaciji in prestrukturiranju policije. Strinjali so se o vzpostavitvi posebnega direktorata, ki bi izvajal nadzor nad policijsko reformo, in o tehničnih podrobnostih, kot tudi o proračunu policije, ki se prenese na državno raven. Sprejem teh

---

Politiki RS in njihovi srbski podporniki niso razumeli preskoka od reform, ki so vodile implementacijo miru, k jeziku in dinamiki EU integracije. Predstavljali so si, da bodo lahko iz Banja Luke postavljali kriterije za pristop k EU in reforme ne bodo potrebne. Večkrat se je postavljalo vprašanje, ali je Srbska demokratska stranka (SDS) zmožna stopiti iz okvirjev vojnodobne politike in razumeti dinamiko pridruženja EU.

določil je požel veliko odobravanje mednarodne skupnosti in bil pospremljen z enotnim dejanjem spodnjega doma parlamenta BiH, kjer sta bila sprejeta Zakon o obrambi in Zakon o službi v oboroženih silah BiH (Fischer 2007).

Sprejem zakonov je pomenil zeleno luč za začetek pogajanj o SSP, saj je bila odstranjena še zadnja ovira oziroma pogoj s strani EU.⁴⁰ Pogajanja so bila formalno »odprta« oktobra 2005.

7.2 PODPIS SSP

Novo ustanovljen posebni Direktorat za izvedbo reforme policije naj bi na podlagi treh določil EK pripravil Akcijski načrt za strukturne reforme, vendar so se priprave zavlekle na vseh ravneh, predvsem zaradi parlamentarnih volitev, ki so v BiH potekale leta 2006. Tako je bil načrt prestrukturiranja predložen šele decembra 2006, pogajanja med političnimi strankami pa so se začela v sredini februarja 2007.

Najnižjo točko so pogajanja dosegla 11. aprila 2007, ko so politiki RS zahtevali nov postopek, prav tako pa tudi referendum o novemu modelu. Pogajanja niso obrodila sadov, zato je Visoki predstavnik Lajčak ob prevzemu funkcije izvedbo reforme policije postavil kot prioriteto v njegovem mandatu. Septembra 2007 je v razpravo političnim strankam predložil, po njegovem mnenju, kompromisni predlog reform. Vodji obeh najvplivnejših strank, Haris Silajdžić, vodja SBiH (Stranka za BiH) in Sulejman Tihić, vodja SDA (Stranka demokratske akcije), sta predlog zavrnila, saj naj predlog ne bi bil v skladu z evropskim načelom o etnično mešanih policijskih silah. Ministrski predsednik RS Miroslav Dodik je predlog označil za nesprejemljiv in protiustaven. Komisar za širitev Rehn je tako konec avgusta 2007 pozval h konstruktivnemu delu med predstavniki političnih strank in Posebnim odposlancem za BiH Lajčakom. Le tako naj bi dosegli zaključek pogajanj za podpis SSP do konca leta, s čimer bi ohranili stik na poti v EU z ostalimi državami regije (Setimes 2007a).

Visoki predstavnik je celo večkrat opozoril, da bo uporabil bonnska pooblastila, ki mu dopuščajo možnost odstavljanja politikov s funkcij, če ne bo mogoče doseči konsenza v dogovorjenem roku. Silajdžić, vodja SBiH, in Dodik, predsednik SNSD (Stranke neodvisnih socialdemokratov), sta se ob koncu septembra 2007, dva dni pred iztekom roka, postavljenega s strani EU, uspela dogovoriti o policijski reformi. To je tako imenovani protokol Dodik–Silajdžić. Policijska reforma naj bi tako temeljila na predlogu Visokega predstavnika

---

⁴⁰ Prav tako so bili izpolnjeni pogoji za članstvo v NATO Partnerstvu za mir, kot tudi pogoji za morebitno polnopravno članstvo v NATO,

Lajčaka, vendar z določilom, da struktura policije ustreza ustavni strukturi države in zadnjemu popisu prebivalstva, brez predvidevanja o bodočih ustavnih spremembah. To v praksi pomeni, da se ne odpravi institucij RS, tudi ne policije RS, temveč se jih le integrira v skupne policijske strukture. Silajdžić je bil zaradi tega označen za izdajalca bošnjaškega naroda, saj naj bi bil protokol slabši od predloga Visokega predstavnika Lajčaka, vendar se je proti očitkom branil z lovljenjem zadnjega vlaka na poti v EU (SETimes 2007a).

Hrvaške politične stranke se niso vmešavale v dvostransko politično debato dogovarjanja konsenza, čeprav so si prizadevali za nadzor nad lokalnimi kantonalnimi silami (MacDonald 2007). Kljub podaljšanju roka za dogovor predsednikov šestih parlamentarnih strank o reformi policije, kompromis, ki sta ga predlagala Dragan Čović, predsednik HDZ BiH (Hrvaške demokratske skupnosti BiH), ter Božo Ljubić, predsednik HDZ 1990, ni bil sprejet. Miroslav Lajčak je sestanek označil za 'pogovor gluhih', kjer naj bi se videlo, kdo razmišlja o evropski prihodnosti BiH in kdo o svoji lastni. Predlog o koordinaciji in upravljanju policije na državni ravni in policijah kot upravni enoti v obeh entitetah ni bil sprejemljiv za politike RS zaradi imena policije RS, sestave v okviru upravne enote ministrstva za varnost BiH in njenega financiranja (STA 2007a). Ker širši konsenz političnih strank ni bil sklenjen, so bili njihovi voditelji grajani s strani zunanjih ministrov EU, ki so se v Luksemburgu sestali 15. oktobra 2007. Olli Rehn je znova opozoril: »Brez reforme policije ne bo sporazuma o stabilizaciji in pridruženju in odločiti se je treba, ali je evropska integracija prioriteta« (STA 2007b). Vendar pa je Dodik na opozorilo Lajčaka, da brez dogovora o reformi policije SSP ne bo mogoče parafirati do konca leta 2007, kot je bilo načrtovano, le-tega opozoril, da odločitev o prestrukturiranju policije ni dolžnost Visokega predstavnika, in opomnil, da kljub pomanjkanju formalnih zvez z EU izolacija BiH ni potrebna (SETimes 2007b).

Tako so predstavniki šestih najmočnejših političnih strank BiH⁴¹ 28. oktobra 2007 podpisali Mostarsko deklaracijo, s katero naj bi izpolnili ključni pogoj za podpis SSP. V Deklaraciji so se strinjali, da bodo izpeljali potrebne aktivnosti za reformo policije BiH, ki naj bi temeljila na treh principih, postavljenih s strani EK (proračun na ravni države, politično neumešavanje v delo policije ter tehnični kriteriji za delo policije na lokalni ravni). Vse podrobnosti bodo

---

⁴¹ V imenu šestih strank, ki so tvorile parlamentarno večino, so Deklaracijo podpisali Dragan Čović, predsednik HDZ BiH, Božo Ljubić, predsednik HDZ 1990, Milorad Dodik, predsednik Zveze neodvisnih socialdemokratov, Mladen Ivanić, predsednik Partije demokratičnega napredka, Haris Silajdžić, predsednik Stranke za BiH, in Sulejman Tihić, predsednik Stranke demokratske akcije.

zapisane v zakonu o policijski službi in zakonu o policijskih uslužbencih, ki bosta sprejeta na zvezni ravni. Strinjali so se tudi, da bo »struktura policijskih sil BiH odgovarjala ustavni strukturi države«, s čimer naj bi proces reforme policije spremljal proces ustavnih sprememb v državi. Niso pa določili, ali bo policija RS še naprej obstajala (European Union Special Representative in BiH 2007). 30. novembra 2007 so sprejeli Akcijski načrt za implementacijo Mostarske deklaracije. Ob parafiranju SSP z EU, je bilo po politični krizi to dejanje v začetku decembra 2007 označeno za »uspeh evropskega urejanja razmer v BiH«. To naj bi bilo dovolj za parafiranje SSP, ki naj bi pokazal politikom in narodom v BiH, da EU misli resno z integriranjem BiH v evroatlantske povezave, spodbudila pa naj bi jih tudi k temu, da najdejo kompromis še za druga vprašanja (Dnevnik 2007).

Vendar pa je nemoten potek Akcijskega načrta v proceduralni obravnavi za sprejem v parlamentu BiH zavrnil voditelj Stranke za demokratično akcijo, Sulejman Tihić, eden izmed podpisnikov načrta, ki se je umaknil iz podpore Akcijskemu načrtu, saj naj bi bili sprejeti popravki policijske reforme zgolj »kozmetične« narave. Visoki predstavnik Lajčak je dejanje označil za nedopustno. Zaviranje reformne poti naj bi namreč onemogočilo podpis SSP do konca predsedovanja Slovenije EU (30. junij 2008), hkrati pa nespoštovanje podpisanega načrta meče slabo luč na celotno stranko, ki jo Tihić predstavlja. Ostale podpisnice pa je hkrati pozval k zagotovitvi obsega predvidenih reform. Prav tako je bil Tihić deležen kritike bosanskih politikov, saj naj bi zaviral postavljanje okvira za konkretno restrukturacijo policije (sprejem zakonodaje) ter pot k dosegu skupnega cilja (podpis SSP). Nekateri politiki so celo pozvali k sprejemu potrebne zakonodaje s področja reforme policije brez podpore Stranke za demokratično akcijo (SETimes 2008a).

Kljub vsemu je Svet ministrov BiH do roka 15. februar 2008, postavljenega s strani EU, uspel sprejeti paketa osnutkov zakonov⁴² predvidenih v Mostarski deklaraciji, saj so ministri večinsko srbskih in hrvaških strank preglasovali ministre večinsko bošnjaških strank (Stranka za BiH in Stranka za demokratično akcijo). Tako je bil paket osnutkov zakonov pripravljen za sprejem v parlamentu BiH, kar je pomenilo napredek pri integracijskem procesu za podpis SSP.

Predsednik sveta ministrov BiH, Nikola Špirić, je podpis SSP po pomembnosti označil takoj za podpisom Daytonskega mirovnega sporazuma in v sredini marca 2008 pozval parlament k

---

⁴² o Direktoratu za koordinacijo policijskih teles in agencij ter zakona o neodvisnih in nadzornih telesih policijske strukture v BiH,

sprejemu nujno potrebnih zakonov za reformo policije, ki jih je v začetku marca 2008 zavrnil skupni parlamentarni odbor za obrambo in varnost, prav tako pa je odbor zavrnil tudi vseh 93 dopolnilnih predlogov (Dnevni Avaz 2008). Parlamentarni predstavniki vseh vladajočih strank, z izjemo Stranke za demokratično akcijo, so glasovali proti poročilu parlamentarnega odbora, ki so mu naložili 48-urni rok za predstavitev novega mnenja. Visoki predstavnik Lajčák je odločitev parlamentarcev pozdravil, saj naj bi s tem dali možnost evropske perspektive tako BiH kot tudi njenim državljanom. Integracijo v EU naj bi, po besedah Lajčáka, podpiralo 70 odstotkov javnega mnenja BiH. Špirić pa je poslance spodnjega doma parlamenta pozval k dosegu kompromisa na podlagi predlaganih treh osnutkov zakonov po hitrem postopku, v dobro možnosti podpisa SSP in s tem evropske prihodnosti države (SETimes 2008b). Do sprejema je prišlo 11. aprila 2008⁴³, kar je Miroslav Lajčák ocenil za »kompromis v dobro boljše prihodnosti BiH in njenih državljanov«, po besedah Nikola Špirića pa BiH »čakajo boljši časi, a tudi veliko dela.« Jelko Kacin, evropski poslanec in govorec v EP za Hrvaško, je dogodek ocenil kot »dokaz dosežene zrelosti in sposobnosti odgovornega političnega odločanja v enotni BiH, ki postaja zgled za sosede v regiji«. Poslanci, ki so zavrnil sprejem zakonov, pa so ocenili, da bo BiH podpisala SSP, ne bo pa dobila kakovostne reforme policije (STA 2008a). Zakon o reformi policije so obravnavali v zgornjem domu parlamenta BiH 16. aprila 2008 in ga tudi sprejeli. Visoki predstavnik EU Lajčák je dogodek označil kot »signal, da BiH napreduje in se odpira za podjetništvo in potencialne investitorje, saj ta podpis pomeni nepovratno pot v evropske integracije« (EuroActiv.com 2008).

Zakonska podlaga za reformo policije je bila sprejeta na podlagi Mostarske deklaracije, s čimer so bili izpolnjeni pogoji za zaključek pogajanj in podpis SSP ter s strani EU pozitivno ocenjeni napori, ki so bili v zadnjih mesecih vloženi s strani BiH (Finance 2008). Do uradnega podpisa prvega institucionalnega sporazuma med BiH in EU je prišlo 16. junija 2008 ob zaključku slovenskega predsedovanja EU. To dejanje je bilo tudi eden od prioritarnih ciljev Slovenije ob predsedovanju, saj je Sven Alkalaj, zunanji minister BiH, dejal, da je »Slovenija vzor BiH in na ta način lahko zelo pomaga BiH na njeni poti v evroatlantske povezave« (Demokracija 2008). S poglobljenimi odnosi med EU in BiH naj bi se po mnenju

---

⁴³ Za sprejem osnutkov zakonov je glasovalo 22 poslancev, 19 pa proti (poslanci Stranke demokratske akcije, Socialdemokratske stranke, Srbske demokratske stranke, Bosansko-Hercegovske patriotske stranke ter Demokratske narodne zveze) (STA 2008a).

politikov BiH odpirala vrata v evropsko prihodnost. BiH naj bi bilo tako podano tudi zagotovilo, da se nikoli več ne bo vrnila h krvavim spopadom, saj je bilo preprečevanje prihodnjih konfliktov glavni motiv za oblikovanje EU pred 50 leti (STA 2008b).

8 ZAKLJUČEK

»BiH je velik simbol obstanka, ideje, da ljudje lahko živijo skupaj kljub razlikam. To idejo je treba oživiti, da bo BiH lahko igrala vlogo, ki ji je geografsko dana – gradila mostove in rušila zidove« je dejal predsednik BiH Haris Silajdžić ob podpisu SSP 16. junija 2008.

BiH se je v začetku devetdesetih let 20. stoletja, kot že tolikokrat prej, zopet znašla na križišču dveh politični opcij, državne osamosvojitve (Slovenija, Hrvaška) in srbskega etničnega ekspanzionizma. Iz poročanj dnevnega časopisja se je BiH na svetovni zemljevid vrnila kot tista republika SFRJ, ki jo je vojna po razpadu v začetku devetdesetih let minulega stoletja zaradi etnične raznolikosti najbolj prizadela. Mirovni sporazum iz Daytona je končal vojno, vendar je bila oblikovana situacija, ki jo je težko izvajati kot državo. Etnična homogenizacija družbe, politična fevdalizacija in ekonomski nacionalizem so postali temeljni vzvod njene postsocialistične tranzicije in povojne obnove.

Dandanes glavno vlogo pri povezovanju držav na evropskem kontinentu, transformiranju nacionalnih struktur in postopkov odločanja igra EU. Transformacija regije Zahodnega Balkana v stabilni in integralni del EU je bila ena izmed prioritet v preteklem desetletju. Tem državam so namreč, poleg že omenjenih predpogojev za polnopravno članstvo in za vzpostavljanje globljih institucionalnih odnosov z EU, postavili specifične pogoje na poti v EU. Vključevanje v proces evropeizacije, sprva z regionalnim pristopom za države JVE, kasneje pa s podpisovanjem nacionalnih pridružitvenih sporazumov, je pot, ki omogoča postopno približevanje članstvu v EU.

Na začetku diplomske naloge sem postavila hipotezo:

Sprejem reforme policije, ki je bil eden bistvenih pogojev za vzpostavitev formalnih odnosov BiH z EU, kaže, da v BiH lahko identificiramo procese evropeizacije.

Mnogi teoretični pristopi evropeizacije predpostavljajo korenite spremembe v zavesti (ne samo politični) tako političnih elit kot državljanov pristopnic k EU. Tipologija se osredotoča na predmet oziroma na to, kaj se spreminja v procesu evropeizacije. Če te teoretične konstrukte prenesemo na realnost BiH, lažje razumemo počasnost procesa približevanja BiH evropskim integracijam. Vse definicije namreč vsebujejo komponento, ki ni izražena v samem zakonskem prilagajanju zahtevam EU. Ta komponenta predvideva spremembo v obnašanju in

delovanju, spremembo v človeških glavah ter raztezanje nadnacionalnih vzorcev v nacionalne in subnacionalne sisteme vladavine. Torej vsebujejo tisto kar Olsen (2003) identificira kot razvoj in redefinicijo političnih idej, skupnih nazorov, pomenov in vrednot.

BiH, kot republika nekdanje SFRJ, je produkt etničnega konflikta, vojne, fragmentacije ter prisotnosti širše mednarodne skupnosti, kar je opazno spremenilo pravila igre. Vendar so evropske integracije splošno sprejete kot najboljša možna pot za BiH, saj tako sprejema tudi standarde in demokratične principe, definirane v EU. Trije narodi in dve entiteti razdeljene države, si, ne glede na vse dogodke v bližnji preteklosti, želijo, da se BiH približa in postane članica EU. Vsaj glede te tematike so si enotni.

Reforma policije se je kot glavni razlog za zastoj v pogajanjih za podpis SSP še posebej pojavljala v domačih krogih BiH, pa tudi v mednarodni skupnosti ter sprožala najbolj intenzivne politične debate. Ni na Evropski skupnosti ali evropskih poslancih, da spreminjajo ustavo iz Dayton, to je priložnost za narod BiH, da sami poskrbijo za okrepitev osrednje državne oblasti in funkcioniranje države. Če država in politiki niso pripravljeni, da bi rešili odprta vprašanja, še ni pravi čas za vzpostavitev globljih odnosov. Sam bošnjaški narod je odgovoren za napredek, ne evropski politiki. Ti lahko le pomagajo. Vendar proces zahtevanih reform policijskih struktur v skladu s tremi pogoji, postavljenih s strani EU, in sprejeta Mostarska deklaracija dokazujeta, da se v obnašanju političnih voditeljev že dogajajo spremembe, ki imajo rezultat v dobro vseh državljanov BiH, torej poglobljanje institucionalnih odnosov z EU (lajšanje sistema viz, finančna in tehnična pomoč, vzpostavljanje boljšega zdravstvenega in izobraževalnega sistema, mednarodne investicije, dostop do trga).

V predfazi evropeizacije, kot jo poimenuje Lippert (v Lajh 2006), se vzpostavljajo prvi stiki med državami prosilkami in EU. Nato sledi prva faza evropeizacije, podpis Evropskega sporazuma oziroma SSP za države Zahodnega Balkana, ki sestavlja »hrbtenico«
institucionalnih odnosov. In prav podpis SSP je vzpostavil formalne odnose med BiH in EU, torej prvo fazo evropeizacije. Tako lahko hipotezo, postavljeno v uvodu, v celoti potrdim.

Za EU bodo pri obravnavi prošnje BiH za članstvo v EU odločilni zadovoljivi rezultati izvajanja obveznosti iz SSP. Za BiH je torej ključnega pomena politična usklajenost, razumna uporaba sredstev in kultura sodelovanja za uspešno implementacijo SSP. Če bodo voditelji entitet zagovarjali skupni nacionalni interes in ne bo vsaka sprejeta odločitev ocenjena zgolj

kot grožnja suverenosti posamezne entitete, ima BiH enake možnosti kot vse ostale države (potencialne) kandidatke.

Za poglobljanje teh neformalnih vidikov evropeizacije pa sta potrebna aktivni dialog, toleranca ter stabilne politične razmere. Od politikov in predstavnikov BiH EU pričakuje, da izvedejo nujne reforme, med drugim tudi zaprtje Urada visokega predstavnika ter zlasti spremembo ustave, ki bo zagotovila bolj funkcionalno državo. Poleg mnogih vzpodbud, ki jih EU podarja za sprejemanje zahtevanih reform, ima vedno v igri tudi »palico« v obliki bonnskih pooblastil Visokega predstavnika, s katerimi lahko usmerja proces pogojevanja in nadzoruje izpolnjevanje postavljenih pogojev.

Označevanje stanja države kot kriznega, neizpolnjevanje zavez, izpostavljanje možnosti vojne, izpostavljanje porasta simpatizerjev Al Kaide v BiH ali izpostavljanje države kot največje grožnje evropski varnosti zaradi razpečevanja drog je le nekaj primerov današnjega dnevnega poročanja medijev, ki po mojem mnenju povzročata le škodo državljanom BiH, saj odvrata možne investitorje in vlagatelje v razvoj. Glede na to, da so države Zahodnega Balkana tako rekoč na pragu EU, se je treba zavedati, da je kredibilnost EU kot mednarodnega akterja v veliki meri odvisna od uspeha na Balkanu. Če ne bo uspela zagotavljati trajne stabilnosti v soseščini, ji bo to težko uspelo kjerkoli drugje.

Evropa je rezultat kompromisa, sloni na kompromisu, dialogu in trdnem prijateljstvu med Nemčijo, Francijo in drugimi državami. Naj bo ta kompromis tudi zgled za odločevalce v političnem procesu BiH v prihodnosti, da bo dejansko lahko gradila mostove in rušila zidove v skupni Evropski skupnosti.

9 LITERATURA

1. Ágh, Attila. 1999. Processes of democratization in the East Central European and Balkan states: Sovereignty – related conflicts in the context of Europeanization. *Communist and Post – Communist studies* 32: 263–279.
2. Anastasakis, Othon in Dimitar Bechev. 2003. *EU Conditionality in South East Europe: Bringing Commitment to the Process*. Oxford: European Studies Centre.
3. Anastasakis, Othon. 2005. The Europeanization of the Balkans. *Brown Journal of World Affairs* 12 (1): 77–88.
4. Avery G. in Fraser Cameron. 1998. *The enlargement of the European Union*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
5. Barnes, Ian in Pamela Barnes. 2007. Enlargement. V *European Union Politics*, ur. Michelle Cini, 421–440. New York: Oxford University Press.
6. Bebler, Anton. 2006. *Post – Dayton Bosnia and Hercegovina: its past, present and future*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=En&Kat=09&ID=262> (18. december 2008).
7. Begić, Kasim. 1997. *Bosna i Hercegovina: Od Vanceovemisije do Daytonskog sporazuma (1991. – 1996.)*. Sarajevo: Bosanska knjiga.
8. Boh, Tomaž. 2005. *Evropeizacija in izvajanje skupnih evropskih okoljskih politik v Sloveniji*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Börzel, Tanja A. in Thomas Risse. 2003. Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. V *The Politics of the Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 57–80. New York. Oxford University Press.
10. Bose, Sumantra. 2002. *Bosnia after Dayton*. London: Hurst&Company.
11. Bufon, Milan. 2006. *The Western Balkans – A European Challenge*. Koper: Založba Annales.
12. Delegacija Evropske komisije v BiH. 2009. *Joining the EU. The SAP*. Dostopno prek: <http://www.europa.ba/?akcija=clanak&CID=17&jezik=2&LID=30#2> (18. marec 2009).
13. *Delegacija Evropske komisije v BiH*. Dostopno prek: <http://www.europa.ba/> (17. februar 2009).
14. Demetropoulou, Leeda. 2002. Europe and the Balkans: Membership aspiration, EU involvement and europeization capacity in South Eastern Europe. *Southeast European Politics* 3 (2–3): 87–106.
15. *Demokracija*. 2008. O približevanju BiH EU, 25. februar 2008. Dostopno prek: <http://demokracija.si/> (20. marec 2009).
16. *Direkcija BiH za evropske integracije*. Dostopno prek: <http://www.dei.gov.ba/> (17. februar 2009).

17. *Dnevni Avaz*. 2004. Nuzne su radikalne reforme u policiji«, (27. november).
18. --- 2008. BiH's Spiric urges parliament to approve police reform laws, (14. marec).
19. *Dnevnik*. 2007. EU je Bosni in Hercegovino podarila »prvi korenček«, 5. december.
Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/285109/> (18. marec 2009).
20. Duraković, Nijaz. 1994. *Prekletstvo Muslimanov*. Ljubljana: Centrachemie.
21. ESI. 2000. *EU Road Map*. Steps to be taken by Bosnia and Hercegovina to Prepare for a Launch of a Feasibility Study, 9. marec. Dostopno prek: <http://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/EURoadMap.pdf> (13. marec 2009).
22. EurActiv.com. 2008. *Vote for police brings Bosnia closer to EU*, 17. april. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/vote-police-reform-brings-bosnia-closer-eu/article-171719> (24. februar 2009).
23. European Union Special Representative in BiH. 2009. *Mostar Declaration on Police Reform*. Dostopno prek: www.eusrbih.eu/policy-docs/?cid=2109,1,1 (14. marec 2009).
24. Evropska komisija. 1997a. *Comission Services Report: Regional Approach to the countries of South – Eastern Europe: Compliance with the conditions set out in the Council Conclusions of 29 April 1997*. Bosnia – Hercegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Brussels, 3 October 1997.
25. --- 1997b. *Commission Services report, Regional Approach to the countries of the South – Eastern Europe*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/9710_report_b_en.pdf (11. januar 2009).
26. --- 1998a. *Commision Staff Working Paper: Regional Approach to the countries of South – Eastern Europe: Compliance with the conditions in the Council Conclusions of 29 April 1997*. Bosnia and Hercegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Former Yugoslav republic of Macedonia and Albania, Brussels, 19. oktober 1998 SEC(1998)1727.
27. --- 1998b. *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Operational Conclusions. Regional Approach to the countries of South – Eastern Europe: Compliance with the conditions in the Council Conclusions of 27 April 1997*, Brussels, 15. april 1998, COM (1998)237 final.
28. --- 1998c. *Declaration on Special Relations between EU and BIH*. Dostopno prek: <http://www.seerecon.org/Bosnia/ec/construct/C15-16.htm> (18. februar 2009).
29. --- 1999. *Commision Staff Working Paper on compliance with the conditions set out in the Council Conclusions of 29 April 1997, in the framework of the Regional Approach to the countries of South – Eastern Europe*. Brussels, 15. maj 1999. SEC(1999)714.

30. --- 2000. *Commission Staff Working Paper: EU Stabilization and Association Process for countries of South – Eastern Europe*. Compliance with the Council Conclusions of 29 april 1997 & 21–22 June 1999.
31. --- 2002. *Report from the Commission. The Stabilization and Association process for South Eastern Europe*. Second Annual Report, Brussels, 26. marec 2003, COM(2003)139 final.
32. --- 2003a. *Report from the Commission to the Council on the preparedness of Bosnia and Hercegovina to negotiate a Stabilisation and Association Agreement with the European Union*. Bruselj, 18. november 2003. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0692:FIN:EN:PDF> (18. marec 2008).
33. --- 2003b. *Deklaracija Solunskega sestanka na vrhu EU – Zahodni Balkan*. Sprejeta na vrhu EU – Zahodni Balkan 21. junija 2003. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_summit_en.htm (19. marec 2009).
34. --- 2003c. *Solunska agenda za Zahodni Balkan: premik k evropski integraciji*. Sprejeta na vrhu EU – Zahodni Balkan, 16. junija 2003. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm (19. marec 2009).
35. --- 2004. *Functional Review of the BiH Police Forces*. Final Report, July 2004. Dostopno prek: www.mpr.gov.ba/docs/bih_police_en.pdf (20. marec 2009).
36. --- 2005. *Communication from the Commission to the Council on the progress achieved by Bosnia and Herzegovina in implementing the priorities identified in the »Feasibility Study on the preparedness of Bosnia and Herzegovina to negotiate a Stabilisation and Association Agreement with the European Union*. Bruselj, 21. oktober 2005. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/bosnia_and_herzegovina/com_en.pdf (20. marec 2009).
37. --- 2006. *Commission staff working document: Bosnia and Herzegovina 2006 Progress report*. 2006 COM (2006) 649 final, 8. november 2006.
38. --- 2007a. *Proposal for a Council decision on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Bosnia and Herzegovina and repealing Decision 2006/55/EC*. Brussels, 6. november 2007, COM(2007)657 final.
39. --- 2007b. *Commission staff working document. Bosnia and Herzegovina 2007 Progress report*. Bruselj, 6. november 2006. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/bosnia_herzegovina_progress_reports_en.pdf (20. marec 2009).

40. --- 2009a. *Accession Process*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/glossary/terms/accession-criteria_en.htm (16. marec 2009).
41. --- 2009b. *How does country join the EU*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_en.htm (16. marec 2009).
42. --- 2007. *Report with a proposal for a European Parliament recommendation to the Council on Bosnia and Herzegovina*. Committee on Foreign Affairs. Rapporteur: Doris Pack. 6. februar 2007 Final A&-0030/2007.
43. Featherstone, Kevin in Claudio M. Radaelli, ur. 2003. *The Politics of the Europeanization*. New York: Oxford University Press.
44. Featherstone, Kevin. 2003. Introduction: In the name of »Europe«. V *The Politics of the Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 3–26. New York: Oxford University Press.
45. *Finance*. 2008. BiH: Leta 2010 status kandidatke EU, 7. julij. Dostopno prek: <http://www.finance.si/217685/> (18. marec 2009).
46. Fink Hafner, Danica in Damjan Lajh. 2005. *Proces evropeizacije in prilagajanje političnih ustanov na nacionalni ravni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
47. Fink Hafner, Danica, Damjan Lajh in Alenka Krašovec, ur. 2005. *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Fink Hafner, Danica in Mirko Pejanović, ur. 2006. *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Fischer, Martina, ur. 2007. *Ten years after Dayton. Peacebuilding and Civil society in Bosnia – Hercegovina*. Berlin: Lit Verlag.
50. Glenny, Misha. 1999. *The Balkans, 1804 – 1999*. Harmondsworth: Penguin Books.
51. Grabbe, Heather. 2003. Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process. V *The Politics of the Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 303–327. New York: Oxford University Press.
52. Harmsen, Robert in Thomas M. Wilson. 2000. Introduction: Approaches to Europeanization. *Yearbook of European studies* 14: 13–26.
53. Héritier, Adrienne. 2005. Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment. V *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, ur. Schimmelfenning, Frank in Ulrich Sedelmeier, 203-209. New York: Cornell University Press.
54. Inštitut za javne finance. 2009. *Pojmovnik EU*. Dostopno prek: <http://www.ijf.hr/Eu/pojmovnik.pdf> (18. marec 2009).

55. International Crisis group. 2005. *Bosnia's Stalled Police Reform: No progress, No EU*. Europe report No. 164, 6. september. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3645> (20. marec 2009).
56. Kapetanović, Amer. 2005. *Bosna i Hercegovina – Izazovi proširenja EU*. Sarajevo: Fondacija »Friderich Ebert Stiftung«.
57. Kovač, Bogomil. 2007. Deset let do Bosne. *Mladina.si*, 28. februar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200708/clanek/slo-ekonomija--bogomir_kovac/ (10. november 2008).
58. Kurtin, Tihana. 2006. *Daytonski mirovni sporazum in demokratizacija Bosne in Hercegovine*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
59. Lajh, Damjan in Alenka Krašovec. 2007. Post – Yugoslav Region between Democratisation and Europeisation of Party Politics: Experiences from Slovenia and Bosnia and Hercegovina. *Politics in Central Europe - The Journal of the Central European Political Science Association* 3 (1+2): 71–91.
60. Lajh, Damjan. 2006. *Evropeizacija in regionalizacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
61. Lehne, Stefan. 2004. Has »the hour of Europe« come at least? The EU's strategy for the Balkans. *The Western Balkans: moving on* (70). Dostopno prek: iss.europa.eu/index.php?id=232&L=0 (30. marec 2009).
62. MacDonald, Neil. 2007. Bosnia breakthrough on police reform. *Financial Times*. Dostopno prek: <http://www.ft.com/> (14. marec 2009).
63. Majstorović, Slaviša. 2008. *Ustavna reforma Bosne in Hercegovine v luči pridruževanja evropskim integracijam*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
64. Malcolm, Noel. 1996. *Bosnia. A short history (revised edition)*. London: Papermac.
65. Mazower, Mark. 2000. *The Balkans: A short history*. New York: Modern Library.
66. Mehikić, Mojca in Zlatko Šabič. 2008. *Pogojevanje članstva v Evropski uniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
67. Mehikić, Mojca. 2007. *Razvoj načela pogojevanja članstva v EU. Primerjava pogojev za članstvo JV Evrope s pogoji predhodnih širitev*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
68. Olsen, Johan. 2003. Europeanization. V *European Union Politics*, ur. Michelle Cini, 333–348. New York: Oxford University Press.
69. Petritsch, Wolfgang. 2001. *Bosnien und Herzegowina : fünf Jahre nach Dayton, hat der Frieden eine Chance?* Klagenfurt: Wieser.
70. *Pogodba o Evropski Uniji*. 1992. V veljavi od 1. novembra 1993. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/index.htm#founding> (19. februar 2009).

71. Radaelli, Claudio M. 2003. The Europeization of Public Policy. V *The Politics of the Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 27–56. New York: Oxford University Press.
72. Rašidagić, Kenan – Ešref. 2002. *Conflict resolution theories in practice: Cases of Bosnia and Lebanon examined*. Sarajevo: Rabic.
73. Scimmelfennig, Frank in Ulrich Sedelmeier. 2005. Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe. V *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, ur. Frank Scimmelfennig in Ulrich Sedelmeier, 1–29. London: Cornell University Press.
74. Sedelmeier, Ulrich. 2006. *The European Union: annual review, 2005/2006*. Oxford: Blackwell.
75. SETimes. 2007a. *Eleven-hour police reform deal gets mixed reviews*. Dostopno prek: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2007/10/01/feature-01 (22. marec 2009).
76. --- 2007b. *No SAA for BiH without police reform, warns Rehn*. Dostopno prek: <http://www.setimes.com/> (22. marec 2009).
77. --- 2008a. *Political discord blocs BiH police reform*. Dostopno prek: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/02/06/feature-01 (22. marec 2009).
78. --- 2008b. *BiH parliament gives police reform another chance*. Dostopno prek: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/03/19/feature-02 (21. marec 2009).
79. STA. 2007a. *Tik pred iztekom roka BiH brez dogovora o reformi policije*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1199563> (20. februar 2009).
80. --- 2007b. *EU: Ustrezna reforma policije ostaja nujni pogoj za BiH*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1200622> (20. februar 2009).
81. --- 2008a. *Parlament BiH sprejel policijsko reformo*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1275101> (20. februar 2009).
82. --- 2008b. *BiH z EU podpisala Sporazum o stabilizaciji in pridruževanju*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1275101> (21. februar 2009).
83. Svet EU. 1997. *Application of Conditionality with a view to developing a Coherent EU – Strategy for Relations with the Countries in the Region*. Council Conclusions on the Application of Conditionality with a view to developing a Coherent EU – Strategy for the Relations with the Countries in the Region. Annex III to Council Conclusions – Luxembourg, 29/30 April.
84. --- 1999. *Conclusions on the development of a comprehensive policy based on the Commission communication on »The Stabilization and Association process for*

- countries of South – Eastern Europe*«. 2192nd Council Meeting, Luxembourg, 21 – 22 June 1999.
85. --- 2004a. *Sklep Sveta 2004/515/ES z dne 14. junija 2004 o načelih, prednostnih nalogah in pogojih Evropskega partnerstva z Bosno in Hercegovino*. OJ 221, 22/06/2004 P. 0010 – 0016.
  86. --- 2004b. *Financial, Organizational and Administrative Assesment of the BiH Police Forces and the State Border Service: Final Assessment Report*.
  87. --- 2006a. *Council conclusions on the Western Balkan* (2728th External relations Council meeting, Brussels, 15 May 2006, točka 5).
  88. --- 2006b. *Council decision 2006/557EC of 30 January 2006 on the principles, priorities and conditions contained in the European partnership with Bosnia and Herzegovina and repealing Decision 2004/5151/EC*. OJ L 35 of 7. February 2006.
  89. Svet Evrope. 2002. *Opinion No. 234 (2002) Bosnia and Hercegovina's application for membership of the Council of Europe*. 22 January 2002.
  90. Urad visokega predstavnika za BiH. Dostopno prek: <http://www.ohr.int/> (29. januar 2009).
  91. Urad visokega predstavnika. 1995. *The General Framework Agreement*. Dostopno prek: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380 (12. december 2008).
  92. --- 2004. *Chair's Report of the PRC*. Dostopno prek: <http://www.ohr.it> (20. marec 2009).
  93. --- 2005. *Agreement on Restructuring of Police Structures in BiH*. Dostopno prek: http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/prc/prc-key-doc/default.asp?content_id=36200 (3. april 2009).
  94. --- 2008. *Breakthrough For BiH On The Road To Europe*. Dostopno prek: <http://www.ohr.org> (20. marec. 2009).
  95. Velikonja, Mitja. 1998. *Bosanski religijski mozaik*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.